

[অনুচ্ছেদ ২৪৪(২) আৰু ২৭৫(১)]

১ [অসম ১ [মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা] আৰু মিজোৰাম ৰাজ্য] ৰ জনজাতি ক্ষেত্ৰসমূহৰ প্ৰশাসন বিষয়ক উপবন্ধসমূহ

১। স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহ - (১) এই দফাৰ উপবন্ধ সমূহৰ অধীনত, এই অনুসূচীৰ ২০ দফাত সংযোজিত তালিকাৰ ১ [১ [ভাগ ১, ভাগ ২ আৰু ভাগ ২ক] ৰ প্ৰত্যেকটো প্ৰবিষ্টিৰ আৰু ভাগ ৩] ৰ জনজাতি ক্ষেত্ৰসমূহ একোখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলা হ'ব।

(২) কোনো এখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বিভিন্ন অনুসূচিত জনজাতি থাকিলে, ৰাজ্যপালে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা, তেওঁলোকে বাসকৰা ক্ষেত্ৰক বা ক্ষেত্ৰ সমূহক স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল ৰূপে বিভক্ত কৰিব পাৰে।

(৩) ৰাজ্যপালে, সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা—

- (ক) যিকোনো অঞ্চল উক্ত তালিকাৰ ১ [যিকোনো ভাগৰ] অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰে;
- (খ) যিকোনো অঞ্চল উক্ত তালিকাৰ ১ [যিকোনো ভাগৰ] পৰা বহিৰ্ভূত কৰিব পাৰে;
- (গ) কোনো নতুন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে;
- (ঘ) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ ক্ষেত্ৰ বৃদ্ধি কৰিব পাৰে;
- (ঙ) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ ক্ষেত্ৰ হ্রাস কৰিব পাৰে;
- (চ) কোনো এখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলা গঠনৰ কাৰণে দুখন বা ততোধিক স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা তাৰ কোনো ভাগবিশেষ লগ লগাব পাৰে ;

১ [(চ চ) যিকোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ নাম সলনি কৰিব পাৰে ;]

(ছ) যিকোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ সীমা নিশ্চিত কৰিব পাৰে ;

পৰন্তু, এই অনুসূচীৰ ১৪ দফাৰ (১) উপদফাৰ অধীনত নিযুক্ত কোনো আয়োগৰ প্ৰতিবেদন বিবেচনা নকৰাকৈ ৰাজ্যপালে এই উপদফাৰ খণ্ড (গ), (ঘ), (ঙ) আৰু (চ)ৰ অধীনত কোনো আদেশ নিদিব :

১ [উপৰন্তু, এই উপদফাৰ অধীনত ৰাজ্যপালে দিয়া যিকোনো আদেশত এনে আনুষংগিক আৰু পাৰিগামিক উপবন্ধ অন্তৰ্ভুক্ত থাকিব পাৰে (২০ দফাৰ যিকোনো সংশোধন আৰু উক্ত তালিকাৰ যিকোনো ভাগৰ যিকোনোটা প্ৰবিষ্টিৰ সংশোধনকে ধৰি) যিবিলাকনৈকি আদেশৰ উপবন্ধ সমূহ কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ আবশ্যিক বুলি ৰাজ্যপালে বিবেচনা কৰে।]

১। মিজোৰাম ৰাজ্য অধিনিয়ম, ১৯৮৬ (১৯৮৬ ৰ ৩৪) ৰ ধাৰা ৩৯ ৰ দ্বাৰা কিছুমান শব্দৰ বাবে (২০-২-১৯৮৭ ৰ পৰা) প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ ৰ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(ঝ) আৰু তত্ক্ষণাত অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ তাংৰ পৰা) “অসম” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) “আৰু মেঘালয়” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৪। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) “ভাগ ১ আৰু ২” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৫। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ তাংৰ পৰা) “ভাগ ক” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৬। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৭। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

২। জিলা পৰিষদ আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ গঠন — [(১) প্ৰত্যেকখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে অনধিক ত্ৰিশজন সদস্যৰে গঠিত একোখন জিলা পৰিষদ হ'ব, তাৰ ভিতৰত অনধিক চাৰিজন ব্যক্তি ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা মনোনীত হ'ব আৰু বাকী সকল প্ৰাপ্ত বয়স্ক ভোটাধিকাৰৰ ভিত্তিত নিৰ্বাচিত হ'ব।]

(২) এই অনুসূচীৰ ১ দফাৰ (২) উপদফাৰ অধীনত স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল ৰূপে গঠিত প্ৰত্যেক ক্ষেত্ৰৰ বাবে একোখন পৃথক আঞ্চলিক পৰিষদ হ'ব।

(৩) প্ৰত্যেকখন জিলা পৰিষদ আৰু প্ৰত্যেকখন আঞ্চলিক পৰিষদ ক্ৰমে “(জিলাখনৰ নাম) ৰ জিলা পৰিষদ” আৰু “(অঞ্চলটোৰ নাম) ৰ আঞ্চলিক পৰিষদ” নামেৰে একোখন নিৰ্গমিত নিকায় হ'ব, ইয়াৰ শাস্বত উত্তৰাধিকাৰ আৰু সাধাৰণ মোহৰ থাকিব আৰু উক্ত নামেৰে এনে পৰিষদে মোকদ্দমা চলাব অথবা পৰিষদৰ বিৰুদ্ধে মোকদ্দমা চলাব পাৰিব :

২ [পবস্ত উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্কৰতা জিলাৰ বাবে গঠিত জিলা পৰিষদক উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্কৰতা স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ বুলি অভিহিত কৰা হ'ব আৰু কাৰ্বি আংলং জিলাৰ বাবে গঠিত জিলা পৰিষদক কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত পৰিষদ বুলি অভিহিত কৰা হ'ব।]

(৪) এই অনুসূচীৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে, কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ প্ৰশাসন, এই অনুসূচীৰ অধীনত সেই জিলাৰ অন্তৰ্গত কোনো আঞ্চলিক পৰিষদত যি পৰ্য্যন্ত ন্যস্ত হোৱা নাই সেই পৰ্য্যন্ত তেনে জিলাৰ জিলা পৰিষদত ন্যস্ত হ'ব আৰু কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ প্ৰশাসন তেনে অঞ্চলৰ বাবে আঞ্চলিক পৰিষদত ন্যস্ত হ'ব।

(৫) আঞ্চলিক পৰিষদ থকা স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত আঞ্চলিক পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰত থকা ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত এই অনুসূচীৰ দ্বাৰা প্ৰদত্ত ক্ষমতাৰ উপৰিও জিলা পৰিষদে তেনে ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত মাত্ৰ এনে ক্ষমতা পাব যিবোলাক ক্ষমতা আঞ্চলিক পৰিষদে জিলা পৰিষদক প্ৰত্যাযোজিত কৰে।

(৬) ৰাজ্যপালে, সংশ্লিষ্ট স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা অঞ্চল সমূহৰ অন্তৰ্গত বৰ্তমানে থকা জনজাতি পৰিষদ বা অন্যান্য প্ৰতিনিধিমূলক জনজাতি সংগঠন সমূহৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি, জিলা পৰিষদ আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহ প্ৰথম গঠন কৰিবলৈ নিয়মাৱলী প্ৰস্তুত কৰিব আৰু তেনে নিয়মাৱলীত নিম্নলিখিত ব্যৱস্থা সমূহ থাকিব —

- (ক) জিলা পৰিষদ আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ গঠন আৰু তাত আসনৰ বন্টন;
- (খ) সেই পৰিষদ সমূহলৈ নিৰ্বাচনৰ বাবে প্ৰাদেশিক নিৰ্বাচন সমষ্টিৰ পৰিসীমন;
- (গ) তেনে নিৰ্বাচনত ভোটদানৰ বাবে অৰ্হতা আৰু তাৰ বাবে নিৰ্বাচক নামাৱলীৰ প্ৰস্তুতি;
- (ঘ) এনে নিৰ্বাচন সমূহত এনেকুৱা পৰিষদ সমূহৰ সদস্যৰূপে নিৰ্বাচিত হ'বলৈ অৰ্হতা সমূহ;
- (ঙ) ^১ [আঞ্চলিক পৰিষদ] সমূহৰ সদস্য সকলৰ কাৰ্যকাল;
- (চ) এনে পৰিষদ সমূহলৈ নিৰ্বাচন বা মনোনয়ন সম্পৰ্কীয় বা তাৰ লগত জড়িত আন যি কোনো বিষয়;
- (ছ) জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ কাৰ্য্য প্ৰণালী আৰু ^২ [(কোনো আসন শূণ্য থকা সত্ত্বেও কাৰ্য্য কৰা ক্ষমতাক অন্তৰ্গত কৰি)] পৰিষদ সমূহৰ কাৰ্য্য পৰিচালনা;
- (জ) জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ পদাধিকাৰী আৰু কৰ্মচাৰী সমূহৰ নিযুক্তি।

১। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) উপদফা (১) ৰ বাবে প্ৰতিস্থাপিত।

২। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৯৫ ৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত।

৩। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) “এনে পৰিষদ” ৰ বাবে প্ৰতিস্থাপিত।

৪। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

১ [(৬ ক)। জিলা পৰিষদৰ নিৰ্বাচিত সদস্য সকলে, পৰিষদৰ বাবে হোৱা সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ পিচত পৰিষদৰ প্ৰথম বৈঠকৰ বাবে নিয়ত তাৰিখৰ পৰা পাঁচ বছৰ কালৰ বাবে নিজৰ পদ ধাৰণ কৰিব, যদিহে দফা ১৬ৰ অধীনত ইতিপূৰ্বে জিলা পৰিষদ ভংগ কৰি দিয়া নহয়, আৰু মনোনীত সদস্য সকলে ৰাজ্যপালৰ সন্তুষ্টি পৰ্য্যন্ত পদ ধাৰণ কৰিব :

পৰন্তু, যেতিয়া সংকটকালীন অৱস্থাৰ উদ্ঘোষণা প্ৰৱৰ্ত্তিত হৈ থাকে অথবা যদি এনে অৱস্থা বিদ্যমান হয় যি অৱস্থাৰ বাবে ৰাজ্যপালৰ মতে, নিৰ্বাচন পতাটো অসাধ্য হৈ পৰে, তেতিয়া ৰাজ্যপালে উক্ত পাঁচ বছৰ কাল একেবাৰতে অনধিক এবছৰৰ বাবে বঢ়াই দিব পাৰিব আৰু যেতিয়া সংকটকালীন অৱস্থাৰ উদ্ঘোষণা প্ৰৱৰ্ত্তিত হৈ থাকে তেতিয়া যিকোনো অৱস্থাতে সেই উদ্ঘোষণাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন অন্ত হোৱাৰ পৰা অনধিক ছমাহ কালৰ বাবেহে বঢ়াই দিব পাৰিব :

অধিকন্তু, কোনো আকস্মিক ৰিক্ত স্থান পূৰণৰ বাবে নিৰ্বাচিত হোৱা কোনো সদস্যই যি সদস্যৰ ঠাইত নিৰ্বাচিত হয় সেই সদস্য জনৰ পদাৱধিৰ কেৱল বাকী থকা কালৰ বাবেহে পদ ধাৰণ কৰিব।]

(৭) জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদে প্ৰথম গঠিত হোৱাৰ পিচতে ২ [ৰাজ্যপালৰ অনুমোদন ক্ৰমে] এই দফাৰ উপদফা (৬) ত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয় সমূহৰ সম্বন্ধত নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে আৰু ৩ [তেনে অনুমোদন ক্ৰমেই] নিম্নলিখিত বিষয় সমূহ বিনিয়মিত কৰিও নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে —

(ক) অধীনস্থ স্থানীয় পৰিষদ বা বোৰ্ড গঠন আৰু সেই বিলাকৰ কাৰ্য্য প্ৰণালী আৰু কাৰ্য্য পৰিচালনা; আৰু

(খ) সাধাৰণতে জিলাখনৰ বা যথাস্থিতি, অঞ্চলটোৰ প্ৰশাসন সংক্রান্ত কাৰ্য্য পৰিচালনা সম্পৰ্কীয় সকলো বিষয় :

পৰন্তু, জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা এই উপদফাৰ অধীনত নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন নকৰা পৰ্য্যন্ত, এনে প্ৰত্যেক পৰিষদলৈ নিৰ্বাচন, ইয়াৰ পদাধিকাৰী আৰু কৰ্মচাৰী বৃন্দ আৰু ইয়াৰ কাৰ্য্যপ্ৰণালী আৰু কাৰ্য্য পৰিচালনাৰ সম্বন্ধত এই দফাৰ উপদফা (৬) ৰ অধীনত ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা প্ৰণীত নিয়মাৱলীয়েই কাৰ্য্যকৰী হব।

৩ * * * * *

৩। জিলা পৰিষদ আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ বিধি প্ৰণয়ন কৰা ক্ষমতা সমূহ —

(১) স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ আঞ্চলিক পৰিষদৰ তেনে অঞ্চলত অন্তৰ্গত থকা সকলো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত আৰু স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ জিলা পৰিষদৰ জিলাখনৰ ভিতৰত আঞ্চলিক পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰত থকা কোনো ক্ষেত্ৰবিশেষ ব্যতিৰেকে আন সকলো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত নিম্নলিখিত বিষয় সম্বন্ধে বিধি প্ৰণয়ন কৰাৰ ক্ষমতা থাকিব —

(ক) কৃষি বা গো-চাৰণৰ প্ৰয়োজন্যে অথবা বাসস্থান বা অন্যান্য অকৃষিগত প্ৰয়োজনৰ বাবে কিম্বা কোনো গাঁও বা নগৰৰ বাসিন্দা সকলৰ স্বাৰ্থ উন্নয়নৰ সত্ত্ৱৰনা থকা আন কোনো প্ৰয়োজনৰ বাবে সংৰক্ষিত বন ভিন্ন অন্য ভূমি বটন, দখল বা ব্যৱহাৰ অথবা পৃথক ভাবে ৰক্ষণ :

১। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচী ৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

২। উক্ত অধিনিয়মৰ উক্ত ধাৰা আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত (২-৪-৭০ ৰ পৰা)।

৩। উক্ত অধিনিয়মৰ উক্ত ধাৰা আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা লোপ কৰা হৈছে (২-৪-৭০ৰ পৰা)।

ষষ্ঠ অনুসূচী

পৰন্ত, ^১[সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যৰ চৰকাৰে] এনে ভূমি অৰ্জনৰ বাবে প্ৰাধিকাৰ দিয়া তত্ সময় বলবৎ থকা বিধি অনুসাৰে সাৰ্বজনিক প্ৰয়োজনৰ বাবে দখলত থকা বা নথকা কোনো ভূমি বাধ্যতামূলক ভাবে অৰ্জন কৰাত এনে বিধিৰ কোনো কথাই বাধা দিব নোৱাৰিব;

- (খ) সংৰক্ষিত বন ভিন্ন আন কোনো বনৰ পৰিচলনা;
- (গ) কৃষিৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে কোনো পানীৰ খাল বা জল-ধাৰাৰ ব্যৱহাৰ;
- (ঘ) কুম অথবা অন্য প্ৰকাৰৰ স্থানান্তৰশীল কৃষিৰ পদ্ধতি বিনিয়মন;
- (ঙ) গাওঁ অথবা নগৰ সমিতি বা পৰিষদ সমূহৰ স্থাপনা আৰু সেইবিলাকৰ ক্ষমতা;
- (চ) গাওঁ বা নগৰ-আৰক্ষী আৰু জন-স্বাস্থ্য আৰু পৰিচ্ছন্নতাক অন্তৰ্গত কৰি গাওঁ বা নগৰ প্ৰশাসন সম্বন্ধীয় আন যিকোনো বিষয়;
- (ছ) প্ৰমুখ বা মুখীয়াল সকলৰ নিযুক্তি বা উত্তৰাধিকাৰ;
- (জ) সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰী;
- (ঝ) ^২[বিবাহ আৰু বিবাহ-বিচ্ছেদ;]
- (ঞ) সামাজিক ৰীতি-সমূহ।

(২) এই দফাত “সংৰক্ষিত বন”মানে অসম বন বিনিয়ম, ১৮৯১ ৰ অধীনত অথবা সংশ্লিষ্ট ক্ষেত্ৰত তত্ সময় বলবৎ থকা আন যিকোনো বিধিৰ অধীনত সংৰক্ষিত বনক বুজাব।

^৩[(৩) দফা ৩ কৰ উপদফা (২) ত অন্যথা উপবন্ধিত ব্যতিৰেকে এই দফা বা দফা ৩ ক ৰ উপদফা (১) ৰ অধীনত প্ৰণীত সকলো বিধি তৎকালেই ৰাজ্যপালক দাখিল কৰা হব আৰু তেওঁৰ দ্বাৰা অনুমোদিত নোহোৱালৈকে প্ৰভাৱী নহব।]

^৪[৩ ক। নিয়ম প্ৰণয়ন কৰিবলৈ উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ আৰু কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ অতিৰিক্ত ক্ষমতাৱলী- (১) দফা ৩ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ বিনা পক্ষপাতে উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ আৰু কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ ইয়াৰ নিজ নিজ জিলাৰ ভিতৰত নিম্নোক্ত সমূহৰ সম্পৰ্কত বিধি প্ৰণয়ন কৰিবলৈ ক্ষমতা থাকিব—

- (ক) সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৭ আৰু ৫২ ৰ উপবন্ধ সমূহ সাপেক্ষে, উদ্যোগবোৰৰ সম্পৰ্কত;
- (খ) যাতায়ত সমূহ, অৰ্থাৎ, সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ১ ত বিনিৰ্দিষ্ট নথকা পথ, দলং, ফেৰী আৰু যাতায়তৰ আন ব্যৱহাৰবোৰ; পৌৰ ট্ৰাম মাৰ্গ, ৰজ্জু পথ, অৰ্ন্তদেশীয় জলমাৰ্গ আৰু এনে জলমাৰ্গ সম্পৰ্কে সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ১ আৰু ৩ ৰ উপবন্ধবোৰৰ সাপেক্ষে তাৰ ওপৰত চলা যান বাহন, যান্ত্ৰিক ভাবে চালিত যান বাহন ভিন্ন যান বাহনবোৰ;
- (গ) উঁৰালৰ পৰিৰক্ষণ, ৰক্ষণ আৰু উন্নয়ন আৰু জন্তুৰ ৰোগ নিবাৰণ; পশু চিকিৎসা প্ৰশিক্ষণ আৰু ব্যৱসায়; গৰু মহৰ খোৱাৰ;
- (ঘ) প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষা;

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ তাংৰ পৰা) কিছুমান শব্দৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ৰ পৰা) খণ্ড (ঝ)ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৯৫ৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৪। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৯৫ৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

- (ঙ) কৃষি শিক্ষা আৰু গৱেষণা অন্তর্ভুক্ত কৰি কৃষি, কীটৰ বিৰুদ্ধে সুৰক্ষা আৰু বৃক্ষ ৰোগৰ নিবাৰণ;
- (চ) মীন মহল;
- (ছ) পানী অৰ্থাৎ সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৫৬ ৰ উপবন্ধ সমূহ সাপেক্ষে, পানী যোগান, জলসিঞ্চন আৰু খাল, নলা আৰু মথাউৰি, পানী মজুতকৰণ আৰু জলবিদ্যুৎ;
- (জ) সামাজিক নিৰাপত্তা আৰু সামাজিক বীমা ; নিয়োজন আৰু বেকাৰ;
- (ঝ) গাওঁ, ধাননি পথাৰ, বজাৰ চহৰ ইত্যাদি (কাৰিকৰী বিষয়ক নোহোৱা) ৰ ৰক্ষণৰ নিমিত্তে বান নিয়ন্ত্ৰণ আঁচনি সমূহ ;
- (ঞ) সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৬০ ৰ উপবন্ধ সমূহ সাপেক্ষে নাট্যশালা আৰু নাট প্ৰদৰ্শন, কথাছবি; ক্ৰীড়া ৰঞ্জন আৰু আমোদ প্ৰমোদ;
- (ট) জনস্বাস্থ্য আৰু পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতা, চিকিৎসালয় আৰু ঔষধালয় ;
- (ঠ) ক্ষুদ্ৰ জলসিঞ্চন ;
- (ড) খাদ্য সামগ্ৰী, গৰু মহৰ দানা, কেচা কপাহ আৰু কেচা মৰাপাটৰ বেপাৰ বাণিজ্য আৰু ইয়াৰ উৎপাদন, যোগান আৰু বিতৰণ;
- (ঢ) গ্ৰন্থাগাৰ, যাদুঘৰ আৰু চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত আৰু বিত্ত সাহায্য প্ৰাপ্ত অন্যান্য সদৃশ অনুস্থান সমূহ; প্ৰাচীন আৰু ঐতিহাসিক স্তম্ভ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গুৰুত্ব থকা বুলি সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো বিধিৰ দ্বাৰা বা অধীনত ঘোষিতবোৰৰ ব্যতিৰেকে অন্য অভিলেখ সমূহ, আৰু
- (ণ) ভূমি হস্তান্তৰ।

(২) দফা ৩ বা এই দফাৰ অধীনত উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্ৱত্য স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ আৰু কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত সকলো বিধি যিমান দূৰ পৰ্য্যন্ত সেইবোৰ সপ্তম অনুসূচীৰ সূচী ৩ ত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয় সমূহৰ সম্বন্ধীয় হয় তৎকালেই ৰাজ্যপালক দাখিল কৰিব যিজনে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিবেচনাৰ কাৰণে বিষয়টো ৰাখি থব।

(৩) যেতিয়া কোনো বিধি ৰাষ্ট্ৰপতিৰ বিবেচনাৰ কাৰণে ৰখা হয়, ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে ঘোষণা কৰিব যে হয় তেওঁ উক্ত বিধিত সন্মতি দিছে বা সন্মতি প্ৰদানৰ পৰা বিৰত আছে :

পৰন্ত, ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে এই বিধি, এটা বাৰ্তাসহ যথাস্থিতি উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্ৱত্য স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ বা কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদক ফিৰং দিবলৈ ৰাজ্যপালক নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে উক্ত পৰিষদে বিধি বা ইয়াৰ যিকোনো বিনিৰ্দিষ্ট উপবন্ধ পুনৰ বিবেচনা কৰিব আৰু বিশেষতঃ তেওঁৰ বাৰ্তাতে অনুমোদন কৰা হিচাবে এনে কোনো সংশোধনৰ প্ৰবৰ্তনৰ বাঞ্ছনীয়তা বিবেচনা কৰিব আৰু যেতিয়া বিধি এনেদৰে ফিৰং পঠিওৱা হয়, উক্ত পৰিষদে এনে বাৰ্তাৰ প্ৰাপ্তিৰ তাৰিখৰ পৰা ছয়মাহৰ ভিতৰত তদনুসাৰে বিধি বিবেচনা কৰিব আৰু যদিহে বিধি উক্ত পৰিষদৰ দ্বাৰা সংশোধন সহ বা বিনা সংশোধনে তেতিয়া পুনৰ পাৰিত কৰা হয়, ইয়াক ৰাষ্ট্ৰপতিক তেওঁৰ বিবেচনাৰ বাবে পুনৰ নিবেদন কৰা হব।]

(৪) স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহত ন্যায় প্ৰশাসন :-

(১) অঞ্চলটোৰ ভিতৰত থকা ক্ষেত্ৰ সমূহৰ সম্বন্ধত স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলটোৰ আঞ্চলিক পৰিষদে আৰু জিলাখনৰ ভিতৰত কোনো আঞ্চলিক পৰিষদ থাকিলে, তেনে আঞ্চলিক পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰত থকা কোনো ক্ষেত্ৰৰ ব্যতিৰেকে আন সকলো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত স্বায়ত্ত শাসিত জিলাখনৰ

যষ্ঠ অনুসূচী

জিলা পৰিষদে, এই অনুসূচীৰ দফা ৫ৰ উপদফা (১)ৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱা বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ বাহিৰে, তেনে ক্ষেত্ৰত অন্তৰ্গত কেৱল অনুসূচিত জনজাতি পক্ষভুক্ত হোৱা আন আন বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ ৰাজ্যখনৰ আন যিকোনো ন্যায়ালয়ৰ পৰা বহিৰ্ভুক্ত কৰি বিচাৰৰ কাৰণে গাওঁ পৰিষদ বা ন্যায়ালয় সমূহ গঠন কৰিব পাৰে, আৰু তেনে গাওঁ পৰিষদৰ সভা হ'ব বাবে অথবা তেনে ন্যায়ালয়ৰ পীঠাসীন অধিকাৰী হ'ব বাবে উপযুক্ত ব্যক্তিক নিযুক্ত কৰিব পাৰে, আৰু এই অনুসূচীৰ দফা ৩ৰ অধীনত প্ৰণীত বিধিৰ প্ৰশাসনৰ বাবে যথা আৱশ্যক পদাধিকাৰী সকলকো নিযুক্ত কৰিব পাৰে।

(২) এই সংবিধানত যিকোনো কথা থকা সত্বেও কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ বাবে থকা আঞ্চলিক পৰিষদে বা সেই মৰ্মে আঞ্চলিক পৰিষদে গঠন কৰা কোনো ন্যায়ালয়ে অথবা, কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ ভিতৰত থকা কোনো ক্ষেত্ৰৰ সন্দৰ্ভত যদি কোনো আঞ্চলিক পৰিষদ নাথাকে তেনেহ'লে তেনে জিলাৰ বাবে থকা জিলা পৰিষদে বা সেই মৰ্মে জিলা পৰিষদে গঠন কৰা কোনো ন্যায়ালয়ে, এই অনুসূচীৰ দফা ৫ৰ উপদফা (১)ৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱা বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ বাহিৰে, এই দফাৰ উপদফা (১)ৰ অধীনত এনে অঞ্চলত বা যথাস্থিতি ক্ষেত্ৰত গঠিত গাওঁ পৰিষদ বা ন্যায়ালয়ৰ দ্বাৰা বিচাৰ্য্য আন সকলো বাদ আৰু মোকদ্দমাৰ সন্দৰ্ভত আপীল ন্যায়ালয়ৰ ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰিব, আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ আৰু উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ বাহিৰে আন কোনো ন্যায়ালয়ৰ এনে মোকদ্দমাৰ ওপৰত ক্ষেত্ৰাধিকাৰ নাথাকিব।

(৩) এই দফাৰ উপদফা (২)ৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱা বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ ওপৰত * * * * উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এনে ক্ষেত্ৰাধিকাৰ থাকিব আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ে এনে ক্ষেত্ৰাধিকাৰ প্ৰয়োগ কৰিব যিবিলাকেনেকি ৰাজ্যপালে সময়ে সময়ে আদেশৰ দ্বাৰা বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে।

(৪) আঞ্চলিক পৰিষদে বা যথাস্থিতি, জিলা পৰিষদে, ৰাজ্যপালৰ পূৰ্বানুমোদন ক্ৰমে নিম্নলিখিত বিষয় সমূহ নিয়ন্ত্ৰিত কৰি নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে, যেনে—

- (ক) গাওঁ পৰিষদ আৰু ন্যায়ালয় সমূহৰ গঠন আৰু এই দফাৰ অধীনত সেই বিলাকে প্ৰয়োগ কৰিবলগীয়া ক্ষমতা সমূহ ;
- (খ) এই দফাৰ উপদফা (১)ৰ অধীনত বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ বিচাৰত গাওঁ পৰিষদ বা ন্যায়ালয় সমূহে অনুসৰণ কৰিবলগীয়া প্ৰক্ৰিয়া ;
- (গ) এই দফাৰ উপদফা (২)ৰ অধীনত হোৱা আপীল আৰু অন্যান্য কাৰ্য্যবাহী সমূহৰ ক্ষেত্ৰত আঞ্চলিক বা জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা অথবা এনে পৰিষদৰ দ্বাৰা গঠিত কোনো ন্যায়ালয়ৰ দ্বাৰা অনুসৰণীয় প্ৰক্ৰিয়া ;
- (ঘ) এনে পৰিষদ আৰু ন্যায়ালয় সমূহৰ বিনিশ্চয় আৰু আদেশ সমূহ কাৰ্য্যকৰী কৰণ ;
- (ঙ) এই দফাৰ উপদফা (১) আৰু (২)ৰ উপবন্ধ সমূহ কাৰ্য্যকৰী কৰিবৰ অৰ্থে আন সকলো আনুষঙ্গিক বিষয়।

১ [(৫)] [সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰৰ লগত পৰামৰ্শ কৰাৰ পিচত] ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধিসূচনাৰ দ্বাৰা এই মৰ্মে যি তাৰিখ নিয়ত কৰে সেই তাৰিখৰ পৰা সেই অধিসূচনাত যথা বিনিৰ্দিষ্ট তেনে স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা অঞ্চলৰ সম্পৰ্কত এই দফাটো এনে ভাবে ক্ৰিয়াশীল হ'ব যেন—

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ব ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা ২১-১-১৯৭২ৰ পৰা) 'অসম'ৰ শব্দটো লোপ কৰা হৈছে।

২। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ব ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচী ৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৩। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ব ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ ৰ পৰা) কিছুমান শব্দৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

(i) উপদফা (১) ত “এই অনুসূচীৰ দফা ৫ ৰ উপদফা (১) ৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱা বাদ আৰু মোকদ্দমা সমূহৰ বাহিৰে, তেনেক্ষেত্ৰৰ অন্তৰ্গত কেৱল অনুসূচিত জনজাতি পক্ষভুক্ত হোৱা” এই শব্দাৱলীৰ ঠাইত “এই অনুসূচীৰ দফা ৫ ৰ উপদফা (১) ত উল্লিখিত প্ৰকৃতিৰ বাদ আৰু মোকদ্দমা নোহোৱা, যিবিলাকনেকি ৰাজ্যপালে এই মৰ্মে বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিব পাৰে” এই শব্দাৱলী প্ৰতিষ্ঠাপিত;

(ii) উপদফা (২) আৰু (৩) লোপ কৰা হৈছে;

(iii) উপদফা (৪) ত —

(ক) “আঞ্চলিক পৰিষদ বা যথাস্থিতি, জিলা পৰিষদে ৰাজ্যপালৰ পূৰ্বানুমোদন ক্ৰমে নিম্নলিখিত বিষয় সমূহ নিয়ন্ত্ৰিত কৰি নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে” এই শব্দাৱলীৰ ঠাইত “ৰাজ্যপালে নিম্নলিখিত বিষয় সমূহ নিয়ন্ত্ৰিত কৰি নিয়মাৱলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে” এই শব্দাৱলী প্ৰতিষ্ঠাপিত; আৰু

(খ) খণ্ড (ক) ৰ পৰিৱৰ্ত্তে নিম্নলিখিত খণ্ডটো প্ৰতিষ্ঠাপিত, যেনে :—

“(ক) গাওঁ পৰিষদ আৰু ন্যায়ালয় সমূহৰ গঠন আৰু এই দফাৰ অধীনত সেইবিলাকে প্ৰয়োগ কৰিব লগীয়া ক্ষমতা সমূহ আৰু গাওঁ পৰিষদ আৰু ন্যায়ালয় সমূহৰ বিনিশ্চয় সমূহৰ বিৰুদ্ধে কোন ন্যায়ালয়ত আপীল হব সেই ন্যায়ালয় সমূহ”;

(গ) খণ্ড (গ) পৰিৱৰ্ত্তে নিম্নলিখিত খণ্ডটো প্ৰতিষ্ঠাপিত, যেনে —

“(গ) উপদফা (৫) ৰ অধীনত বাণ্টুপতিৰ দ্বাৰা নিয়ত তাৰিখৰ পৰা অবাৰহিত পূৰ্বে আঞ্চলিক বা জিলা পৰিষদৰ আগত অথবা এনে কোনো পৰিষদৰ দ্বাৰা গঠিত কোনো ন্যায়ালয়ৰ আগত বিচাৰাধীন হৈ থকা আপীল আৰু অন্যান্য কাৰ্য্যবাহী সমূহৰ হস্তান্তৰণ”;

(ঘ) খণ্ড (ঙ) ত “উপদফা (১) আৰু (২)” এই শব্দাৱলী, বন্ধনী আৰু সংখ্যা সমূহৰ পৰিৱৰ্ত্তে “উপদফা (১)” এই শব্দ, বন্ধনী আৰু সংখ্যা প্ৰতিষ্ঠাপিত।]

৫। কোনো কোনো বাদ, মোকদ্দমা আৰু অপৰাধ বিচাৰাৰ্থে আঞ্চলিক আৰু জিলা পৰিষদৰ ওপৰত আৰু কোনো কোনো ন্যায়ালয় আৰু পদাধিকাৰীৰ ওপৰত চিভিল প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৯০৮ আৰু দণ্ড প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৮৯৮^১ ৰ অধীনত ক্ষমতা অৰ্পণ - (১) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা অঞ্চলত বলবৎ থকা আৰু ৰাজ্যপালে এই মৰ্মে বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া এনে কোনো বিধিৰ পৰা উদ্ধৃত বাদ বা মোকদ্দমা বিচাৰৰ কাৰণে অথবা ভাৰতীয় দণ্ড সংহিতাৰ অধীনত বা এনে জিলা বা অঞ্চলত তৎসময় প্ৰযোজ্য আন কোনো বিধিৰ অধীনত মৃত্যুদণ্ড, যাবজ্জীৱন নিৰ্ৰাসন বা অন্যান্য পাঁচ বছৰ কাৰাদণ্ডৰে দণ্ডনীয় অপৰাধ সমূহ বিচাৰৰ কাৰণে তেনে জিলা বা অঞ্চলত প্ৰাধিকাৰ থকা জিলা পৰিষদৰ ওপৰত বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ ওপৰত অথবা তেনে জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা গঠিত ন্যায়ালয় সমূহৰ ওপৰত নাইবা ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা সেই মৰ্মে নিযুক্ত কোনো পদাধিকাৰীৰ ওপৰত চিভিল প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৯০৮ বা যথাস্থিতি, দণ্ড প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৮৯৮^১ ৰ অধীনত ৰাজ্যপালে এনে ক্ষমতা অৰ্পণ কৰিব পাৰে যিবিলাক নেকি তেওঁ সমুচিত বুলি বিবেচনা কৰে, আৰু তেতিয়া উক্ত পৰিষদ, ন্যায়ালয় বা পদাধিকাৰীয়ে এনেদৰে অৰ্পিত ক্ষমতা সমূহ প্ৰয়োগ কৰি বাদ, মোকদ্দমা বা অপৰাধ সমূহ বিচাৰ কৰিব।

(২) এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ অধীনত জিলা পৰিষদ, আঞ্চলিক পৰিষদ, ন্যায়ালয় বা পদাধিকাৰীৰ ওপৰত অৰ্পিত ক্ষমতা সমূহৰ যিকোনোটোকে ৰাজ্যপালে প্ৰত্যাহাৰ বা সাল-সলনি কৰিব পাৰে।

(৩) এই দফাত অভিব্যক্ত ৰূপে উপবন্ধিত ব্যতিৰেকে, এই দফাৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰযোজ্য হোৱা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত কোনো বাদ, মোকদ্দমা বা অপৰাধৰ বিচাৰত চিভিল প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৯০৮ আৰু দণ্ড প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৮৯৮^১ প্ৰয়োগ নহব।

১। এতিয়া দণ্ড প্ৰক্ৰিয়া সংহিতা, ১৯৭৩ (১৯৭৪ ৰ ২) চাওঁক।

যষ্ঠ অনুসূচী

১ [(৪) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ সম্পৰ্কত দফা ৪ ৰ উপদফা (৫) ৰ অধীনত ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা নিয়ত তাৰিখৰ পৰা, সেই জিলা বা অঞ্চলত এই দফাটো প্ৰয়োগ কৰোতে এই দফাত অন্তৰ্ভুক্ত কোনো কথাই, জিলা পৰিষদৰ ওপৰত বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ ওপৰত অথবা জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা গঠিত ন্যায়ালয়ৰ ওপৰত এই দফাৰ উপদফা (১) ত নিৰ্দেশিত ক্ষমতা সমূহৰ যিকোনোটা অৰ্পণ কৰিবলৈ ৰাজ্যপালক প্ৰাধিকৃত কৰা বুলি গণ্য কৰা নহব।]

২ [৬। প্ৰাথমিক বিদ্যালয় আদি স্থাপন কৰিবলৈ জিলা পৰিষদৰ ক্ষমতা সমূহ -

(১) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ জিলা পৰিষদে জিলাখনৰ ভিতৰত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়, ঔষধালয়, হাট, ° [পশুফাটক], পাৰঘাট, মীনক্ষেত্ৰ, পথ, পথ পৰিবহন আৰু জলপথৰ স্থাপনা, নিৰ্মাণ অথবা পৰিচালনা কৰিব পাৰে, আৰু ৰাজ্যপালৰ পূৰ্বানুমোদন ক্ৰমে এই বিলাকৰ বিনিয়মন আৰু নিয়ন্ত্ৰণার্থে বিনিয়ম প্ৰস্তুত কৰিব পাৰে, আৰু বিশেষকৈ, জিলাখনৰ প্ৰাথমিক বিদ্যালয় সমূহত শিক্ষাদানৰ ভাষা আৰু ৰীতি বিহিত কৰিব পাৰে।

(২) ৰাজ্যপালে কোনো জিলা পৰিষদৰ সন্মতিক্ৰমে সেই পৰিষদৰ বা তাৰ পদাধিকাৰী সকলৰ ওপৰত সচৰ্তে বা বিনাচৰ্তে কৃষি, পশুপালন, সামূহিক যোজনা সমূহ, সমবায় সমিতি সমূহ, সমাজকল্যাণ, গাওঁ পৰিকল্পনা অথবা ৰাজ্যখনৰ ° * * * কাৰ্য্যপালিকা ক্ষমতা বিস্তৃত থকা আন যিকোনো বিষয় সম্পৰ্কীয় কৃত্য সমূহ ন্যস্ত কৰিব পাৰে।]

৭। জিলা আৰু আঞ্চলিক নিধি - (১) প্ৰত্যেক স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে একোটা জিলা নিধি আৰু প্ৰত্যেক স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ বাবে একোটা আঞ্চলিক নিধি গঠিত হব য'ত-যথাক্ৰমে সেই জিলাৰ জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা আৰু সেই অঞ্চলৰ আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা তেনে জিলাত বা যথাস্থিতি তেনে অঞ্চলত এই সংবিধানৰ উপবন্ধ অনুসৰি কৰা প্ৰশাসনৰ অনুক্ৰমত প্ৰাপ্ত হোৱা সকলো ধন জমা কৰা হব।

১ [(২) জিলা নিধিৰ বা যথাস্থিতি, আঞ্চলিক নিধিৰ পৰিচালনাৰ বাবে উক্ত নিধিত ধন জমা দিয়া তাৰ পৰা ধন উলিওৱা, তাত থকা ধনৰ অভিবক্ষা আৰু উপৰোক্ত বিষয় সমূহৰ লগত সংশ্লিষ্ট বা তাৰ আনুষঙ্গিক আন যিকোনো বিষয়ৰ সম্বন্ধত অনুসৰণীয় প্ৰক্ৰিয়াৰ বাবে ৰাজ্যপালে নিয়মাবলী প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে।

(৩) ভাৰতৰ নিয়ন্ত্ৰক-মহালেখা পৰীক্ষকে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ অনুমোদন পূৰ্বক যেনেদৰে বিহিত কৰে তেনেদৰে জিলা পৰিষদৰ বা যথাস্থিতি, আঞ্চলিক পৰিষদৰ লেখা সমূহ ৰখা হব।

(৪) নিয়ন্ত্ৰক-মহালেখা পৰীক্ষকে যেনে উপযুক্ত বিবেচনা কৰে তেনে ৰীতিৰে জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ লেখা সমূহৰ পৰীক্ষা কৰোৱাব আৰু নিয়ন্ত্ৰক-মহালেখা পৰীক্ষকৰ তেনে লেখা সম্পৰ্কীয় প্ৰতিবেদন সমূহ ৰাজ্যপালক দিব লাগিব আৰু ৰাজ্যপালে সেই সমূহ পৰিষদৰ আগত দিয়াব।]

১। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচী ৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

২। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) দফা ৬ ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। নিৰসন আৰু সংশোধন অধিনিয়ম, ১৯৭৪ (১৯৭৪ ৰ ৫৬) ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা “পশুফাটক” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৪। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (বা) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) “যথাস্থিতি অসমৰ বা মেঘালয়ৰ” কথাখিনি লোপ কৰা হৈছে।

৫। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) উপদফা (২) ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

যষ্ঠ অনুসূচী

৮। ভূ-ৰাজস্ব নিৰ্দ্ধাৰণ আৰু সংগ্ৰহ কৰিবলৈ আৰু কৰ-আবোপণ কৰিবলৈ ক্ষমতা সমূহ —
(১) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ বাবে থকা আঞ্চলিক পৰিষদৰ সেই অঞ্চলৰ অন্তৰ্গত সকলো ভূমিৰ সম্বন্ধত, আৰু কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে থকা জিলা পৰিষদৰ, কোনো আঞ্চলিক পৰিষদ থাকিলে তেনে আঞ্চলিক পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰত থকা ক্ষেত্ৰ সমূহৰ বাহিৰে, জিলাখনৰ অন্তৰ্গত সকলো ভূমিৰ সম্বন্ধত ^১ [ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰে ভূ-ৰাজস্বৰ প্ৰয়োজন্যে ৰাজ্যৰ ভূমি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰোতে সাধাৰণতে] অনুসৰণ কৰা সিদ্ধান্ত অনুসৰি, তেনে ভূমিৰ ৰাজস্ব নিৰ্দ্ধাৰণ আৰু সংগ্ৰহ কৰাৰ ক্ষমতা থাকিব।

(২) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ বাবে থকা আঞ্চলিক পৰিষদে সেই অঞ্চলৰ অন্তৰ্গত সকলো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত আৰু কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে থকা জিলা পৰিষদে, কোনো আঞ্চলিক পৰিষদ থাকিলে তেনে আঞ্চলিক পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰত থকা ক্ষেত্ৰ সমূহৰ বাহিৰে জিলাখনৰ অন্তৰ্গত সকলো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত ভূমি আৰু ভৱনৰ ওপৰত কৰ আৰু তেনে ক্ষেত্ৰৰ ভিতৰত নিবাসী ব্যক্তি সকলৰ ওপৰত পথ-কৰ উদ্‌গ্ৰহণ আৰু সংগ্ৰহ কৰাৰ ক্ষমতা থাকিব।

(৩) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ জিলা পৰিষদৰ তেনে জিলাৰ ভিতৰত নিম্নলিখিত সকলোবোৰ বা তাৰ যিকোনোটা কৰ উদ্‌গ্ৰহণ আৰু সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ক্ষমতা থাকিব, অৰ্থাৎ —

(ক) বৃত্তি, বেপাৰ, আজীবিৰা আৰু চাকৰিৰ ওপৰত কৰ ;

(খ) পশু, যান-বাহন আৰু নৌকাৰ ওপৰত কৰ ;

(গ) কোনো বজাৰত বিক্ৰীৰ নিমিত্তে অনা বস্তুৰ প্ৰৱেশৰ ওপৰত কৰ, আৰু পাৰঘাটেৰে কঢ়িওৱা যাত্ৰী আৰু বস্তুৰ ওপৰত পথ কৰ ; আৰু

(ঘ) স্কুল, ঔষধালয় আৰু পথ-সংৰক্ষণৰ বাবে কৰ।

(৪) কোনো আঞ্চলিক পৰিষদে বা যথাস্থিতি, জিলা পৰিষদে এই দফাৰ উপদফা (২) আৰু (৩) ত বিনিৰ্দিষ্ট কৰ সমূহ উদ্‌গ্ৰহণ আৰু সংগ্ৰহ কৰাৰ উপবন্ধ কৰি বিনিয়ম প্ৰস্তুত কৰিব পাৰে, ^২ [আৰু এনেকুৱা প্ৰত্যেক বিনিয়ম অনতিবিলম্বে ৰাজ্যপালৰ ওচৰত দাখিল কৰিব লাগিব আৰু যেতিয়ালৈকে ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা তাত সন্মতি প্ৰদান কৰা নহয় তেতিয়ালৈকে তেনে বিনিয়মৰ কোনো প্ৰভাৱ নহব।]

^৩ [৯। খনিজ পদাৰ্থৰ অন্বেষণাৰ্থ বা নিষ্কৰ্ণাৰ্থ অনুজ্ঞাপ্তি বা পট্টন —

(১) কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ অন্তৰ্গত কোনো ক্ষেত্ৰৰ সম্বন্ধত খনিজ পদাৰ্থ অন্বেষণ আৰু নিষ্কৰ্ণণৰ নিমিত্তে ^৪ [ৰাজ্য চৰকাৰে] দিয়া অনুজ্ঞাপ্তি বা পট্টাৰ পৰা প্ৰতি বছৰে প্ৰোডুত হোৱা ৰয়েল্টিৰ এনে অংশ এনে জিলাৰ জিলা পৰিষদক দিয়া হব যিটোনেকি ^৫ [ৰাজ্য চৰকাৰ] আৰু তেনে জিলাৰ জিলা পৰিষদৰ মাজত চুক্তিবদ্ধ কৰা হয়।

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) কিছুমান শব্দৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৩। সংবিধান যষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ ৰ দ্বাৰা ৯ ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰয়োগ কৰাত নিম্নলিখিত ৰূপত সংশোধিত কৰা হৈছে যাৰ দ্বাৰা উপদফা (২) ৰ পিছত নিম্নলিখিত উপদফা অন্তঃস্থাপিত কৰা হৈছে, অৰ্থাৎ—

“(৩) ৰাজ্যপালে আদেশৰ দ্বাৰা এই নিৰ্দেশ দিব পাৰিব যে এই দফাৰ অধীনত জিলা পৰিষদক দিবলগীয়া হোৱা ৰয়েল্টিৰ অংশ সেই পৰিষদক, যথাস্থিতি, উপদফা (১) ৰ অধীনত কোনো চুক্তি বা উপদফা (২) ৰ অধীনত কোনো অৱধাৰণৰ তাৰিখৰ পৰা এবছৰৰ অৱধিৰ ভিতৰত দিয়া হব।

(৪) উত্তৰ পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ম) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) “অসম চৰকাৰ” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

(২) জিলা পৰিষদক দিবলগীয়া এনে ৰয়েল্টিৰ অংশ সম্বন্ধে যদি কিবা বিবাদ উদ্ভৱ হয় তেনেহলে তাক নিৰ্দ্ধাৰণৰ কাৰণে ৰাজ্যপাললৈ প্ৰেৰণ কৰা হব আৰু ৰাজ্যপালে স্ববিবেচনাৰে নিৰ্দ্ধাৰিত কৰা পৰিমাণকেই এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ অধীনত জিলা পৰিষদক দেয় পৰিমাণ বুলি গণ্য কৰা হব আৰু ৰাজ্যপালৰ বিনিশ্চয় চূড়ান্ত হব।

১০। অজনজাতীয় লোকৰ দ্বাৰা ধন ধাৰে দিয়া আৰু বেপাৰ কৰা নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবৰ অৰ্থে বিনিয়ম কৰিবলৈ জিলা পৰিষদৰ ক্ষমতা —(১) স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ জিলা পৰিষদে, জিলাখনৰ নিবাসী অনুসূচিত জনজাতি ভিন্ন অন্য ব্যক্তি সকলৰ দ্বাৰা জিলাখনৰ ভিতৰত কৰা ধন ধাৰে দিয়া ব্যৱসায় আৰু বেপাৰ বিনিয়ম আৰু নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবৰ অৰ্থে বিনিয়ম প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে।

(২) পূৰ্ববৰ্তী ক্ষমতা সমূহৰ ব্যাপকতাৰ ওপৰত কোনো প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ নেপেলোৱাকৈ আৰু বিশেষকৈ, এনে বিনিয়মে—

- (ক) সেই মৰ্মে দিয়া অনুজ্ঞাপ্তি ধাৰণ কৰা ব্যক্তিৰ বাহিৰে আন কোনো ব্যক্তিয়ে ধন ধাৰে দিয়া ব্যৱসায় কৰিব নোৱাৰে বুলি বিহিত কৰিব পাৰে ;
- (খ) কোনো ধন ধাৰে দিয়া ব্যক্তিয়ে বাৰ্ষিক কৰিব পৰা বা আদায় কৰিব পৰা সুদৰ সৰ্ব্বোচ্চ হাৰ বিহিত কৰিব পাৰে ;
- (গ) ধন ধাৰে দিওঁতাৰ দ্বাৰা হিচাপ ৰাখিবৰ বাবে আৰু জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা সেইমৰ্মে নিযুক্ত পদাধিকাৰীৰ দ্বাৰা তেনে হিচাপ নিৰীক্ষণৰ বাবে উ পবন্ধ কৰিব পাৰে;
- (ঘ) জিলাখনৰ বাসিন্দা অনুসূচিত জনজাতিৰ সদস্য নোহোৱা কোনো ব্যক্তিয়ে সেই মৰ্মে জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা দিয়া কোনো অনুজ্ঞাপ্তি বিনা কোনো পণ্যদ্রব্যৰ পাইকাৰী বা খুচুৰা ব্যৱসায় কৰিব নোৱাৰিব বুলি বিহিত কৰিব পাৰে ;

পৰন্তু, জিলা পৰিষদৰ মুঠ সদস্য সংখ্যাৰ অন্যান্য তিনি-চতুৰ্থাংশ সংখ্যাধিকাৰ দ্বাৰা পাৰিত নহলে এই দফাৰ অধীনত কোনো বিনিয়ম প্ৰণয়ন নকৰিব :

অধিকন্তু, এনে বিনিয়ম প্ৰণয়ন কৰাৰ পূৰ্বৰে পৰা জিলাখনৰ ভিতৰত ব্যৱসায় কৰি থকা কোনো ধন ধাৰে দিওঁতাক বা বেপাৰীক এনে কোনো বিনিয়মৰ অধীনত বিজ্ঞপ্তি দিয়াত অস্বীকাৰ কৰিবলৈ সক্ষম নহব।

(৩) এই দফাৰ অধীনত প্ৰণীত সকলোবোৰ বিনিয়ম অনতিবিলম্বে ৰাজ্যপালৰ ওচৰত দাখিল কৰিব লাগিব আৰু যেতিয়ালৈকে ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা তাত সন্মতি প্ৰদান কৰা নহয় তেতিয়ালৈকে তেনে বিনিয়মৰ কোনো প্ৰভাৱ নহব।

১১। এই অনুসূচীৰ অধীনত প্ৰণীত বিধি, নিয়মাৱলী আৰু বিনিয়ম সমূহৰ প্ৰকাশন—কোনো জিলা পৰিষদৰ বা কোনো আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা এই অনুসূচীৰ অধীনত প্ৰণীত সকলো বিধি, নিয়মাৱলী আৰু বিনিয়ম অনতিবিলম্বে ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰী ৰাজপত্ৰত প্ৰকাশ কৰিব লাগিব আৰু এনেদৰে প্ৰকাশিত হলে সেইবিলাক বিধি স্বৰূপে বলবৎ হব।

১। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ দ্বাৰা দফা ১০ ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰয়োগ কৰাত নিম্নলিখিত ৰূপত সংশোধিত কৰা হৈছে :-

- (ক) শীৰ্ষত “অজনজাতিৰ দ্বাৰা” শব্দাৱলী লোপ কৰা হৈছে ;
- (খ) উপদফা (১) ত “অনুসূচিত জনজাতিৰ ভিন্ন” শব্দাৱলী লোপ কৰা হৈছে;
- (গ) উপদফা (২) ত খণ্ড ঘ ৰ বাবে নিম্নলিখিত খণ্ড প্ৰতিষ্ঠাপিত হব, অৰ্থাৎ :-

“(ঘ) বিহিত কৰিব পাৰিব যে কোনো ব্যক্তি যি জিলাত নিবাসী হয়, জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা এই মৰ্মে দিয়া হোৱা অনুজ্ঞাপ্তিৰ অধীনত পাইকাৰীয়েই হওক বা খুচুৰাই হওক কোনো বেপাৰ কৰিব, অন্যথা নহয়”।

ষষ্ঠ অনুসূচী

১২।^১ [অসম ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহত সংসদৰ আৰু অসম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ অধিনিয়ম সমূহৰ প্ৰয়োগ] —

এই সংবিধানত যি কোনো কথা থকা সত্ত্বেও—

(ক) কোনো জিলা পৰিষদে বা আঞ্চলিক পৰিষদে বিধি প্ৰণয়ন কৰিব পৰা বিষয় বুলি ^২ [এই অনুসূচীৰ দফা ৩ বা দফা ৩ কত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয় সমূহ] ৰ সন্মত ^৩ [অসম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ] কোনো অধিনিয়ম, আৰু অপৰিশ্ৰুত সুৰাসাৰ যুক্ত মদ্যপান নিষিদ্ধ কৰি তাৰ ওপৰত নিবন্ধন আৰোপ কৰি ^৪ [অসম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ] দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো অধিনিয়ম ^৫ [সেই ৰাজ্যৰ] কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহব যদিহে তেনে জিলাৰ বাবে থকা বা তেনে অঞ্চলৰ ওপৰত ক্ষেত্ৰাধিকাৰ থকা জিলা পৰিষদে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা তাৰ প্ৰয়োগ হব বুলি নিৰ্দেশ নিদিয়ে, আৰু কোনো অধিনিয়মৰ সন্মত জিলা পৰিষদে এনে অধিসূচনা দিওঁতে এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে অধিনিয়মখন তেনে জিলা বা অঞ্চল অথবা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত প্ৰয়োগ কৰোঁতে এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্তন সাপেক্ষে হব যিবিলাকনেকি পৰিষদে উপযুক্ত বিবেচনা কৰে;

(খ) ৰাজ্যপালে, সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে এই উপদফাৰ খণ্ড (ক) ৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰয়োগ নোহোৱা সংসদৰ বা ^৬ [অসম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ] কোনো অধিনিয়ম ^৭ [সেই ৰাজ্যৰ] কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহব অথবা এনে জিলাত বা অঞ্চলত বা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্তন সাপেক্ষে প্ৰয়োগ হব যিবিলাকনেকি ৰাজ্যপালে অধিসূচনাখনত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে।

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ব) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭১ ৰ পৰা) শীৰ্ষকৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৯৫ ৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(ব) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) “ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডল”ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৪। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(ব) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

(২) এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ অধীনত দিয়া যিকোনো নিৰ্দেশ ভূতলক্ষী প্ৰভাৱ হোৱাকৈ দিব পাৰিব।

^১[১২ক। মেঘালয় ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত্ব শাসিত অঞ্চল সমূহত সংসদৰ আৰু মেঘালয় ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ অধিনিয়ম সমূহৰ প্ৰয়োগ - এই সংবিধানত যিকোনো কথা থকা সত্বেও, —

(ক) যদি এই অনুসূচীৰ দফা ৩ৰ উপদফা (১) ত বিনিৰ্দিষ্ট যিকোনো বিষয়ৰ সম্বন্ধত মেঘালয় ৰাজ্যৰ কোনো জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো বিধিৰ যিকোনো উপবন্ধ অথবা যদি এই অনুসূচীৰ দফা ৮ বা দফা ১০ ৰ অধীনত সেই ৰাজ্যৰ জিলা পৰিষদ বা কোনো আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো বিনিয়মৰ যিকোনো উপবন্ধ সেই বিষয়টোৰ সম্বন্ধত মেঘালয় ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধিৰ যিকোনো উপবন্ধৰ বিৰুদ্ধ হয়, তেনেহলে জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা বা যথাস্থিতি আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধি বা বিনিয়ম বিৰোধৰ মাত্ৰা পৰ্যন্ত বাতিল হ'ব - লাগিলে তেনে বিধি বা বিনিয়ম মেঘালয় ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধিৰ আগতেই প্ৰণীত হওক বা পিচতেই প্ৰণীত হওক, আৰু মেঘালয় ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধি অভিভাৱী হ'ব;

(খ) সংসদৰ কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধিসূচনাৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে মেঘালয় ৰাজ্যৰ কোনো স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলাত বা স্বায়ত্ত্ব শাসিত অঞ্চলত ইয়াৰ প্ৰয়োগ নহ'ব, অথবা তেনে জিলা বা অঞ্চল বা তাৰ কোনো ভাগত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্তন সাপেক্ষে প্ৰয়োগ হ'ব যিবিলাকনেকি অধিসূচনাত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে আৰু এনে কোনো নিৰ্দেশ ভূতলক্ষী প্ৰভাৱ হোৱাকৈ দিব পাৰিব।]

^২[১২কক। ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত্ব শাসিত অঞ্চলসমূহত সংসদৰ আৰু ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ অধিনিয়ম সমূহৰ প্ৰয়োগ —

এই সংবিধানত কোনো কথা থকা সত্বেও, —

(ক) কোনো জিলা পৰিষদে বা আঞ্চলিক পৰিষদে বিধি প্ৰণয়ন কৰিব পৰা বিষয় বুলি এই অনুসূচীৰ দফা ৩ ত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয়সমূহৰ সম্বন্ধত ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ কোনো অধিনিয়ম, আৰু অপৰিশ্ৰুত সুৰাসাৰ যুক্ত মদ্যপান নিষিদ্ধ কৰি বা তাৰ ওপৰত নিবন্ধন আৰোপ কৰি ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো অধিনিয়ম সেই ৰাজ্যৰ কোনো স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা আৰু অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহ'ব যদিহে তেনে জিলাৰ বাবে থকা বা তেনে অঞ্চলৰ ওপৰত ক্ষেত্ৰাধিকাৰ থকা জিলা পৰিষদে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা তাৰ প্ৰয়োগ হ'ব বুলি নিৰ্দেশ নিদিয়ে, আৰু কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত জিলা পৰিষদে এনে অধিসূচনা দিওঁতে এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে অধিনিয়মখন তেনে জিলা বা অঞ্চল অথবা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত প্ৰয়োগ কৰোঁতে এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্তন সাপেক্ষে হ'ব যিবিলাক নেকি এনে পৰিষদে উপযুক্ত বিবেচনা কৰে ;

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ক) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ তাংৰ পৰা) দফা ১২ কৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ৰ দ্বাৰা দফা ১২কক আৰু ১২ খৰ পৰিৱৰ্ত্তে প্ৰতিষ্ঠাপিত। দফা ১২ কক সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল।

ষষ্ঠ অনুসূচী

(খ) ৰাজ্যপালে, সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে এই উপদফাৰ খণ্ড (ক) ৰ উপবন্ধসমূহ প্ৰয়োগ নোহোৱা ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ কোনো অধিনিয়ম সেই ৰাজ্যৰ কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহব অথবা এনে জিলাত বা তেনে অঞ্চলত বা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্ত্তন সাপেক্ষে প্ৰয়োগ হব যিবিলাক নেকি ৰাজ্যপালে অধিসূচনাখনত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে।

(গ) সংসদৰ কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধিসূচনাৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত ইয়াৰ প্ৰয়োগ নহ'ব, অথবা তেনে জিলা বা অঞ্চল বা তাৰ কোনো ভাগত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্ত্তন সাপেক্ষে প্ৰয়োগ হ'ব যিবিলাক নেকি অধিসূচনাত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে আৰু এনে কোনো নিৰ্দেশ ভূতলক্ষী প্ৰভাৱ হোৱাকৈ দিব পাৰিব।

১ [১২ খ। মিজোৰাম ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলসমূহত সংসদৰ আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ অধিনিয়মসমূহৰ প্ৰয়োগ — এই সংবিধানত কোনো কথা থকা সত্ত্বেও,—

(ক) কোনো জিলা পৰিষদে বা আঞ্চলিক পৰিষদে বিধি প্ৰণয়ন কৰিব পৰা বিষয় বুলি এই অনুসূচীৰ দফা ৩ ত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয় সমূহৰ সম্বন্ধত মিজোৰাম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ কোনো অধিনিয়ম আৰু অপৰিশ্ৰুত সুৰাসাৰ যুক্ত মদ্যপান নিষিদ্ধ কৰি বা তাৰ ওপৰত নিৰন্ধন আৰোপ কৰি মিজোৰাম ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো অধিনিয়ম সেই ৰাজ্যৰ কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহব যদিহে তেনে জিলাৰ বাবে থকা বা তেনে অঞ্চলৰ ওপৰত ক্ষেত্ৰাধিকাৰ থকা জিলা পৰিষদে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা তাৰ প্ৰয়োগ হব বুলি নিৰ্দেশ নিদিয় আৰু কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত জিলা পৰিষদে এনে অধিসূচনা দিওঁতে এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে অধিনিয়মখন তেনে জিলা বা অঞ্চল অথবা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত প্ৰয়োগ কৰোঁতে এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্ত্তন সাপেক্ষে হ'ব যিবিলাক নেকি এনে পৰিষদে উপযুক্ত বিবেচনা কৰে ;

(খ) ৰাজ্যপালে, সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা এই বুলি নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে এই উপদফাৰ খণ্ড (ক) ৰ উপবন্ধসমূহ প্ৰয়োগ নোহোৱা মিজোৰাম ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ কোনো অধিনিয়ম সেই ৰাজ্যৰ কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহব অথবা এনে জিলাত বা অঞ্চলত বা তাৰ কোনো ভাগ বিশেষত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্ত্তন সাপেক্ষে প্ৰয়োগ হ'ব যিবিলাক নেকি ৰাজ্যপালে অধিসূচনাখনত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে।

(গ) সংসদৰ কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত ৰাষ্ট্ৰপতিয়ে অধিসূচনাৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত বা স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলত ইয়াৰ প্ৰয়োগ নহ'ব, অথবা তেনে জিলা বা অঞ্চল বা তাৰ কোনো ভাগত এনে ব্যতিক্ৰম বা পৰিৱৰ্ত্তন সাপেক্ষে ইয়াৰ প্ৰয়োগ হ'ব যিবিলাকনেকি অধিসূচনাত বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়ে আৰু এনে কোনো নিৰ্দেশ ভূতলক্ষী প্ৰভাৱ হোৱাকৈও দিব পাৰিব।]]

১৩। স্বায়ত্ত শাসিত জিলা সম্বন্ধীয় প্ৰাক কলিত প্ৰাপ্তি আৰু ব্যয় বাৰ্ষিক বিত্তীয় বিৱৰণত পৃথককৈ দেখুৱাব লাগিব — * * * ৰাজ্যৰ সঞ্চিত নিধিত জমা হবলগীয়া বা তাৰ পৰা ব্যয় কৰিবলগীয়া কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা সম্বন্ধীয় প্ৰাককলিত প্ৰাপ্তি আৰু ব্যয় সমূহ প্ৰথমে জিলা পৰিষদৰ আগত আলোচনাৰ বাবে দাঙি ধৰিব লাগিব আৰু তেনে আলোচনাৰ পিচত অনুচ্ছেদ ২০২ ৰ অধীনত ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলত দাখিল কৰিবৰ বাবে ৰাজ্যখনৰ বাৰ্ষিক বিত্তীয় বিৱৰণত পৃথককৈ দেখুৱাব লাগিব।

১। সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ চৰকাৰ (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ৰ ৮৩)ৰ ধাৰা ১৩ৰ দ্বাৰা পূৰ্বৰ দফা ১২খৰ পৰিবৰ্ত্তে প্ৰতিষ্ঠাপিত (২৯-৪-৭২ৰ পৰা)।

২। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ৰ ৮১)ৰ ধাৰা ৭১(ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচী দ্বাৰা "অসম" পদ লোপ কৰা হৈছে (২১-১-৭২ তাংৰ পৰা)।

ষষ্ঠ অনুসূচী

১৪। স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহৰ প্ৰশাসন সম্বন্ধে অনুসন্ধান কৰি প্ৰতিবেদন দিবৰ কাৰণে আয়োগৰ নিযুক্তি — (১) ৰাজ্যপালে যিকোনো সময়তে স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহৰ প্ৰশাসন সম্পৰ্কে এই অনুসূচীৰ দফা ১ ৰ উপদফা (৩) ৰ খণ্ড (গ), (ঘ), (ঙ) আৰু (চ) ত বিনিৰ্দিষ্ট বিষয় সমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি তেখেতে বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া যিকোনো বিষয় পৰীক্ষা কৰি প্ৰতিবেদন দিবৰ কাৰণে কোনো আয়োগ নিযুক্ত কৰিব পাৰে অথবা সাধাৰণতে ৰাজ্যখনৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহৰ প্ৰশাসন সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰি সময়ে সময়ে প্ৰতিবেদন দিবলৈ আৰু বিশেষকৈ —

- (ক) এনে জিলা বা অঞ্চল সমূহত শিক্ষা আৰু চিকিৎসাৰ সা-সুবিধা আৰু যোগাযোগৰ ব্যৱস্থা ;
- (খ) এনে জিলা আৰু অঞ্চলৰ সম্বন্ধত কোনো নতুন কিস্মা বিশেষ বিধানৰ আবশ্যিকতা; আৰু
- (গ) জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধি, নিয়মাবলী আৰু বিনিয়ম সমূহৰ প্ৰশাসন ;

সম্পৰ্কে অনুসন্ধান কৰি প্ৰতিবেদন দিবলৈ কোনো আয়োগ নিযুক্ত কৰিব পাৰে আৰু এনে আয়োগৰ দ্বাৰা অনুসৰণীয় প্ৰক্ৰিয়া পৰিভাষিত কৰি দিব পাৰে।

(২) এনেকুৱা প্ৰত্যেক আয়োগৰ প্ৰতিবেদন ^১ [* * *] আৰু তাৰ ওপৰত ^২ [ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰৰ] দ্বাৰা লবলৈ প্ৰস্তাৱ কৰা কাৰ্য্যব্যৱস্থা সম্বন্ধে এক ব্যাখ্যাত্মক জ্ঞাপন সহ সংশ্লিষ্ট মন্ত্ৰীয়ে ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলত দাখিল কৰিব।

(৩) মন্ত্ৰী সকলৰ মাজত ৰাজ্য চৰকাৰৰ কাৰ্য্যভাৰ বন্টন কৰোতে ৰাজ্যপালে তেখেতৰ কোনো এজন মন্ত্ৰীৰ ওপৰত বিশেষকৈ ৰাজ্যখনৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা আৰু স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহৰ কল্যাণৰ ভাৰ অৰ্পণ কৰিব পাৰে।

^৩ ১৫। জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদ সমূহৰ কাৰ্য্য আৰু সংকল্প সমূহ বদ্ কৰণ বা নিলম্বিত কৰণ — (১) যদি যিকোনো সময়ত ৰাজ্যপালে এই বুলি সন্দেহ হয় যে কোনো জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ কোনো কাৰ্য্যই বা সংকল্পই ভাৰতৰ নিৰাপত্তা বিপন্ন কৰাৰ সম্ভাৱনা আছে ^৪ [অথবা ই সাৰ্বজননিক শৃংখলাৰ পৰিপন্থী হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে] তেনেহলে ৰাজ্যপালে তেনে কাৰ্য্য বা সংকল্প বদ্ বা নিলম্বিত কৰিব পাৰে আৰু এনে ব্যৱস্থা (পৰিষদখন সাময়িক ভাৱে নিলম্বিত কৰা আৰু পৰিষদত ন্যস্ত হোৱা বা পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰয়োগ কৰিব লগীয়া সকলো বা যিকোনো ক্ষমতা নিজৰ হাতলৈ অনাকে ধৰি) লব পাৰে যিবলৈ নেকি তেনে কাৰ্য্য সংঘটিত হোৱাত বা তাক চলি থাকিবলৈ দিয়াত অথবা তেনে সংকল্প কাৰ্য্যকৰী কৰাত বাধা আৰোপ কৰিবলৈ আৱশ্যকীয় বুলি ৰাজ্যপালে বিবেচনা কৰে।

(২) এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ অধীনত ৰাজ্যপালে দিয়া যিকোনো আদেশ তেনে আদেশ দিয়াৰ কাৰণ সহ যথাসম্ভৱ শীঘ্ৰে ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলত দাখিল কৰিব লাগিব আৰু যদি ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰতিসংহৰণ কৰা নহয় তেনেহলে যি তাৰিখে তেনে আদেশ দিয়া হয় সেই তাৰিখৰ পৰা বাৰমাহ কাললৈ বলবৎ হৈ থাকিব ^৪

১। সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৯৫ ৰ দ্বাৰা লোপ কৰা হৈছে।

২। উক্ত অধিনিয়মৰ উক্তধাৰা আৰু উক্ত অনুসূচীৰ দ্বাৰা “অসম চৰকাৰ”ৰ পৰিবৰ্ত্তে (২১-১-৭২ৰ পৰা) প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ধাৰা ২ ৰ দ্বাৰা দফা ১৫ ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰয়োগ কৰোতে নিম্ন লিখিত ৰূপত সংশোধিত কৰা হৈছে;

(ক) প্ৰাৰম্ভিক ভাগত “ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা” শব্দাবলীৰ বাবে “ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা” শব্দাবলী প্ৰতিষ্ঠাপিত হব,

(খ) পৰস্কৃত লোপ কৰা হব।

৪। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

পৰন্তু, যদি আৰু যিমানবাৰ ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ দ্বাৰা এনে আদেশ চলি থাকিবৰ বাবে অনুমোদন জনাই সংকল্প পাৰিত হয়, তেনেহলে সেই আদেশ যদিহে ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা ৰদ কৰা নহয়, যি তাৰিখে এই দফাৰ অধীনত অন্যথা বলবত নোহোৱা হ'লহেতেন সেই তাৰিখৰ পৰা অতিৰিক্ত বাৰমাহ কালৰ বাবে বলবত হৈ থাকিব।

১৬। কোনো জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদৰ বিঘটন — ১ [(১)] এই অনুসূচীৰ দফা ১৪ ৰ অধীনত নিযুক্ত কোনো আয়োগৰ চুপাৰিছ ক্ৰমে ৰাজ্যপালে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা কোনো জিলা বা আঞ্চলিক পৰিষদ বিঘটন কৰাৰ আদেশ দিব পাৰে, আৰু —

(ক) পৰিষদখন পুনৰ্গঠনৰ বাবে তৎক্ষণাত নতুনকৈ সাধাৰণ নিৰ্বাচন পাতিবলৈ নিৰ্দেশ দিব পাৰে; অথবা

(খ) ৰাজ্যখনৰ বিধান মণ্ডলৰ পূৰ্বানুমোদন সাপেক্ষে, এনে পৰিষদৰ প্ৰাধিকাৰাধীন ক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসন অনধিক বাৰমাহ কালৰ বাবে নিজৰ হাতলৈ আনিব পাৰে বা তেনে ক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসন উক্ত দফাৰ অধীনত নিযুক্ত আয়োগৰ অধীনত বা তেখেতৰ দ্বাৰা যথোপযুক্ত বুলি বিবেচিত আন কোনো নিকাৰৰ অধীনত দিব পাৰে :

পৰন্তু যেতিয়া এই দফাৰ খণ্ড (ক) ৰ অধীনত কোনো আদেশ দিয়া হয় তেতিয়া ৰাজ্যপালে, নতুন সাধাৰণ নিৰ্বাচন অনুসৰি পৰিষদখন পুনৰ্গঠন নোহোৱালৈকে সেই প্ৰাসংগিক ক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসন সম্বন্ধে এই দফাৰ খণ্ড (খ) ত নিৰ্দেশিত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে :

উপৰন্তু জিলা বা যথাস্থিতি আঞ্চলিক পৰিষদক ৰাজ্যখনৰ বিধান মণ্ডলৰ আগত তেওঁলোকৰ মতামত জনোৱাৰ সুযোগ নিদিয়াকৈ এই দফাৰ খণ্ড (খ)ৰ অধীনত কোনো ব্যৱস্থা গ্ৰহণ নকৰিব।

১। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ ৰ দ্বাৰা দফা ১৬ ত্ৰিপুৰা আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰয়োগ কৰোঁতে নিম্নলিখিত ৰূপত সংশোধিত কৰা হৈছে:

(ক) উপদফা (১) ৰ খণ্ড (খ) ত থকা “ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ পূৰ্ব অনুমোদন সাপেক্ষে” শব্দাৱলী আৰু দ্বিতীয় পৰস্কক লোপ কৰা হব ;

(খ) উপদফা ৩ ৰ বাবে নিম্নলিখিত উপদফা প্ৰতিষ্ঠাপিত হব, অৰ্থাৎ :-

“(৩) এই দফাৰ উপদফা (১) বা উপদফা (২) ৰ অধীনত দিয়া প্ৰত্যেক আদেশ, ইয়াৰ কাৰণসহ, ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলত উপস্থাপিত কৰা হব”।

২। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-১৯৭০ ৰ পৰা) দফা ১৬ ক ইয়াৰ উপদফা (১) ৰ ৰূপত পুনঃ সংখ্যাঙ্কিত কৰা হৈছে।

ষষ্ঠ অনুসূচী

১ [(২) যদি কোনো সময়ত ৰাজ্যপাল এই বুলি প্ৰতীয়মান হয় যে এনে অৱস্থাৰ উদ্ভৱ হৈছে যি অৱস্থাত এই অনুসূচীৰ উপবন্ধ সমূহ অনুসৰি কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলা বা অঞ্চলৰ প্ৰশাসন চলাব নোৱাৰা হৈছে, তেনেহলে ৰাজ্যপালে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা, জিলা পৰিষদত বা যথাস্থিতি, আঞ্চলিক পৰিষদত ন্যস্ত বা পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰয়োগ কৰিব লগীয়া কৃত্য বা ক্ষমতা সমূহৰ সকলোবোৰ বা যিকোনোটা নিজৰ হাতলৈ নিব পাৰে আৰু এইবুলি ঘোষণা কৰিব পাৰে যে তেনে কৃত্য বা ক্ষমতা সমূহ অনধিক ছমাহ কালৰ বাবে তেখেতে সেই মৰ্মে বিনিৰ্দিষ্ট কৰি দিয়া ব্যক্তি বা প্ৰাধিকাৰীৰ দ্বাৰা প্ৰয়োগযোগ্য হ'ব :

পৰন্তু, ৰাজ্যপালে পুনৰ আদেশৰ দ্বাৰা প্ৰাথমিক আদেশৰ প্ৰৱৰ্ত্তন প্ৰত্যেক বাৰতে অনধিক ছমাহৰ বাবে বঢ়াই দিব পাৰে।

(৩) এই দফাৰ উপদফা (২) ৰ অধীনত দিয়া প্ৰত্যেক আদেশ তাৰ কাৰণ সহ ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলত দাখিল কৰিব লাগিব আৰু এনে আদেশ দিয়াৰ পিচত আবশ্য হোৱা ৰাজ্যিক বিধান মণ্ডলৰ বৈঠকৰ তাৰিখৰ পৰা ত্ৰিশ দিনৰ অন্তত ইয়াৰ প্ৰৱৰ্ত্তন নোহোৱা হ'ব - যদিহে সেই কাল অন্ত হোৱাৰ আগতেই ৰাজ্যিক বিধান মণ্ডলে তাক অনুমোদন নকৰে।]

১৭। স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত নিৰ্বাচন ক্ষেত্ৰ গঠন কৰোতে তেনে জিলাৰ পৰা ক্ষেত্ৰসমূহৰ বহিৰ্ভূতকৰণ — ১ [অসমৰ বা মেঘালয়ৰ ° [বা ত্ৰিপুৰা] বিধান মণ্ডললৈ] ° [বা মিজোৰাম বিধান মণ্ডললৈ] নিৰ্বাচনৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে, ৰাজ্যপালে আদেশৰ দ্বাৰা ঘোষণা কৰিব পাৰে যে যথাস্থিতি ° [অসম বা মেঘালয়] ° [বা ত্ৰিপুৰা ৰাজ্যত] ° [বা মিজোৰাম ৰাজ্যত] কোনো স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ অন্তৰ্গত যিকোনো ক্ষেত্ৰ এনে জিলাৰ বাবে সংৰক্ষিত বিধান সভাৰ কোনো এক বা ততোধিক আসন পূৰণৰ বাবে গঠিত নিৰ্বাচন ক্ষেত্ৰৰ অংশবিশেষ নহ'ব বৰং এনেদৰে সংৰক্ষিত নোহোৱা আৰু সেই আদেশত বিনিৰ্দিষ্ট বিধান সভাৰ এক বা ততোধিক আসন পূৰণৰ বাবে গঠিত নিৰ্বাচন ক্ষেত্ৰবহে অংশবিশেষ হ'ব।

° * * * * *

১। অসম পুনৰ্গঠন (মেঘালয়) অধিনিয়ম, ১৯৬৯ (১৯৬৯ ৰ ৫৫) ৰ ধাৰা ৭৪ আৰু চতুৰ্থ অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২-৪-৭০ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

২। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (বা) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) "অসমৰ বিধান সভা"ৰ বাবে প্ৰতিস্থাপিত।

৩। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৪। মিজোৰাম ৰাজ্য অধিনিয়ম, ১৯৮৬ (১৯৮৬ ৰ ৩৪) ৰ ধাৰা ৩৯ ৰ দ্বাৰা (২০-২-১৯৮৭ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৫। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(বা) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৬। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১(বা) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-১৯৭২ ৰ পৰা) দফা ১৮ লোপ কৰা হৈছে।

যষ্ঠ অনুসূচী

১৯। অন্তঃকালীন উপবন্ধ সমূহ — (১) এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিৰ পিচতে যথাসম্ভৱ শীঘ্ৰে এই অনুসূচীৰ অধীনত ৰাজ্যখনৰ ভিতৰত থকা প্ৰত্যেকখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে একোখন জিলা পৰিষদ গঠন কৰিবলৈ ৰাজ্যপালে ব্যৱস্থা লব আৰু কোনো এখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলাৰ বাবে তেনেদৰে জিলা পৰিষদ গঠিত নোহোৱা পৰ্য্যন্ত তেনে জিলাৰ প্ৰশাসন ৰাজ্যপালৰ হাতত ন্যস্ত হব আৰু এনে জিলাৰ অন্তৰ্গত ক্ষেত্ৰ সমূহৰ প্ৰশাসনৰ বেলিকা এই অনুসূচীৰ পূৰ্বগামী উপবন্ধ সমূহৰ পৰিৱৰ্ত্তে নিম্নলিখিত উপবন্ধ সমূহ প্ৰয়োগ হব ; অৰ্থাৎ—

(ক) ৰাজ্যপালে যদিহে সাৰ্বজনিক অধিসূচনাৰ দ্বাৰা তেনে নিৰ্দেশ নিদিয়ে তেনেহলে সংসদৰ বা ৰাজ্যিক বিধান মণ্ডলৰ কোনো অধিনিয়ম তেনে ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ নহব ; আৰু কোনো অধিনিয়মৰ সম্বন্ধত ৰাজ্যপালে তেনে নিৰ্দেশ দিওঁতে এইদৰে নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে সেই ক্ষেত্ৰত বা তাৰ কোনো ভাগত অধিনিয়মখন প্ৰয়োগ কৰোঁতে এনে ব্যতিক্ৰম বা সালসলনি সাপেক্ষে হব যিবিলাকেনেকি ৰাজ্যপালে উচিত বুলি ভাবে ;

(খ) এনে কোনো ক্ষেত্ৰৰ শান্তি আৰু সুশাসনৰ অৰ্থে ৰাজ্যপালে বিনিয়ম প্ৰণয়ন কৰিব পাৰে আৰু তেনেদৰে প্ৰণীত কোনো বিনিয়মে সংসদৰ বা ৰাজ্যখনৰ বিধান মণ্ডলৰ যিকোনো অধিনিয়ম অথবা তেনে ক্ষেত্ৰত তৎসময় প্ৰযোজ্য যিকোনো বিদ্যমান বিধি নিৰসিত বা সংশোধিত কৰিব পাৰে।

(২) এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ খণ্ড (ক) ৰ অধীনত ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা দিয়া যিকোনো নিৰ্দেশ এনেদৰে দিব পাৰি যে তাৰ ভূতলক্ষী প্ৰভাৱ হব।

(৩) এই দফাৰ উপদফা (১) ৰ খণ্ড (খ) ৰ অধীনত প্ৰণীত সকলো বিনিয়ম লগে লগে ৰাষ্ট্ৰপতিলৈ পঠাব লাগিব আৰু তেখেতে তাত সন্মতি প্ৰদান নকৰা পৰ্য্যন্ত সেই বিনিয়ম সমূহৰ কোনো প্ৰভাৱ নহব।

^১[২০। জনজাতীয় ক্ষেত্ৰ সমূহ — (১) তলত দিয়া তালিকাৰ ভাগ ১, ২ ^২[২ক] আৰু ৩ ত বিনিৰ্দিষ্ট ক্ষেত্ৰসমূহ ক্ৰমান্বয়ে অসম ৰাজ্য, মেঘালয় ৰাজ্য ^৩[ত্ৰিপুৰা ৰাজ্য] আৰু মিজোৰাম ^৪[ৰাজ্য] অন্তৰ্গত জনজাতীয় ক্ষেত্ৰ হব।

(২) ^৪[তলৰ তালিকাৰ ভাগ ১, ভাগ ২ বা ভাগ ৩ ত থকা] কোনো জিলাৰ প্ৰতি থকা কোনো নিৰ্দেশ উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ ৰ ধাৰা ২ ৰ খণ্ড (খ)ৰ অধীনত নিয়ত তাৰিখৰ অব্যাহিত পূৰ্বে বিদ্যমান সেই নামৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলাত সমাবিষ্ট ক্ষেত্ৰ সমূহৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশ বুলি অৰ্থ কৰিব :

১। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰ্গঠন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮১) ৰ ধাৰা ৭১ (ঝ) আৰু অষ্টম অনুসূচীৰ দ্বাৰা (২১-১-৭২ ৰ পৰা) দফা ২০ আৰু ২০ক ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৩। মিজোৰাম ৰাজ্য অধিনিয়ম, ১৯৮৬ (১৯৮৬ ৰ ৩৪) ৰ ধাৰা ৩৯ ৰ দ্বাৰা (২০-২-১৯৮৭ ৰ পৰা) “সংঘ ৰাজ্য ক্ষেত্ৰ” ৰ বাবে প্ৰতিস্থাপিত।

৪। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ ৰ পৰা) “তলৰ তালিকাত থকা” ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

যষ্ঠ অনুসূচী

পৰন্ত, এই অনুসূচীৰ দফা ৩ ৰ উপদফা (১) ৰ খণ্ড (ঙ) আৰু (চ), দফা ৪, দফা ৫, দফা ৬ দফা ৮ ৰ উপদফা (২), উপদফা (৩) ৰ খণ্ড (ক), (খ) আৰু (ঘ) আৰু উপদফা (৪), আৰু দফা ১০ ৰ উপদফা (২) ৰ খণ্ড (ঘ) ৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে চিলং পৌৰসভাত সমাবিষ্ট থকা ক্ষেত্ৰৰ কোনো ভাগ^১ [খাছীয়া পাহাৰ জিলাৰ] অন্তৰ্গত বুলি গণ্য কৰা নহব।

[(৩) তলৰ তালিকাৰ ভাগ ২ ক ত “ত্ৰিপুৰা জনজাতি অঞ্চলৰ জিলা”ৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশক ত্ৰিপুৰা জনজাতি অঞ্চল সমূহৰ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা পৰিষদ অধিনিয়ম, ১৯৭৯ ৰ প্ৰথম অনুসূচীত বিনিৰ্দিষ্ট জনজাতি অঞ্চলেৰে গঠিত ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশ বুলি অৰ্থ কৰা হব।]

তালিকা

ভাগ - ১

১। উত্তৰ কাছাৰ পাহাৰ জিলা।

২।^২ [কাৰ্বি আংলং জিলা]

ভাগ - ২

১।^৩ [খাছীয়া পাহাৰ জিলা।

২। জয়ন্তীয়া পাহাৰ জিলা।]

৩। গাৰোপাহাৰ জিলা।

* [ভাগ - ২ক

ত্ৰিপুৰা জনজাতি অঞ্চল সমূহৰ জিলা]]

ভাগ - ৩

* * * * *

১।^৪ [চাকমা জিলা।২।^৫ [মাৰা জিলা।

৩। লই জিলা।]]

১। মেঘালয় চৰকাৰ অধিসূচনা নং ডি, চি, এ, ৩১/৭২/১১, তাং ১৪ জুন, ১৯৭৩, মেঘালয় ৰাজপত্ৰ, ভাগ V ক, তাৰিখ ২৩/৬/১৯৭৩, পৃষ্ঠা ২০০ ৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। অসম চৰকাৰৰ ১৪/১০/১৯৭৬ তাংৰ অধিসূচনা নং টি, এ, ডি/ আৰ/ ১১৫/৭৪/৪৭ ৰ দ্বাৰা “মিকিৰ পাহাৰ জিলাৰ” বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

৩। সংবিধান (উনপঞ্চাশত্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৪ ৰ ধাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা (১-৪-১৯৮৫ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৪। সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰ শাসন (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮৩) ৰ ধাৰা ১৩ ৰ দ্বাৰা (২৯-৪-১৯৭২ ৰ পৰা) “মিজো জিলা” শব্দাৱলী লোপ কৰা হৈছে।

৫। মিজোৰাম ৰাজপত্ৰ, ১৯৭২, তাৰিখ ৫ মে, ১৯৭২, খণ্ড ১ ভাগ II পৃষ্ঠা ১৭ ত প্ৰকাশিত, মিজোৰাম জিলা পৰিষদ (বিবিধ উপবন্ধ) আদেশ, ১৯৭২ ৰ দ্বাৰা (২৯-৪-১৯৭২ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৬। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ ৰ দ্বাৰা ক্ৰমিক নং ২ আৰু ৩ আৰু তাৰ লগত সম্বন্ধিত প্ৰবিষ্টি সমূহৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

ষষ্ঠ অনুসূচী

^১[২০ক। মিজো জিলা পৰিষদৰ বিঘটন — (১) এই অনুসূচীত যিকোনো কথা থকা সত্ত্বেও, বিহিত তাৰিখৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বিদ্যমান মিজো জিলাৰ জিলা পৰিষদখন (ইয়াৰ পিচত মিজো জিলা পৰিষদ বুলি উল্লিখিত) বিঘটিত হ'ব আৰু বিদ্যমান হৈ নাথাকিব।

(২) মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসকে এক বা ততোধিক আদেশৰ দ্বাৰা নিম্নোক্ত বিষয় সমূহৰ সকলোবোৰ বা যিকোনোটোৰ সম্বন্ধত উপবন্ধ কৰিব পাৰে, যেনে :—

- (ক) মিজো জিলা পৰিষদ বিডৰ, অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমূহ (যাৰ অন্তৰ্গত পৰিষদৰ দ্বাৰা সম্পাদিত কোনো সংবিদাৰ অধীনত থকা অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমূহো হ'ব) সম্পূৰ্ণতঃ অথবা ভাগতঃ সংঘলৈ বা আন যিকোনো প্ৰাধিকাৰীলৈ হস্তান্তৰণ কৰাৰ সম্বন্ধত ;
- (খ) মিজো জিলা পৰিষদ পক্ষভুক্ত থকা কোনো বিধিক কাৰ্য্যবাহীত মিজো জিলা পৰিষদৰ পৰিবৰ্ত্তে সংঘক বা আন যিকোনো প্ৰাধিকাৰীক পক্ষভুক্ত কৰা অথবা সংঘ বা আন যিকোনো প্ৰাধিকাৰীক পক্ষ হিচাপে যোগ দিয়াৰ সম্বন্ধত ;
- (গ) মিজো জিলা পৰিষদৰ কোনো কৰ্মচাৰীক সংঘ বা আন যিকোনো প্ৰাধিকাৰীৰ অধীনলৈ স্থানান্তৰণ কৰা অথবা তেওঁলোকৰ দ্বাৰা পুনৰ্নিয়োজন কৰা, এনে স্থানান্তৰণ বা পুনৰ্নিয়োজনৰ পিচত এনে কৰ্মচাৰী সকলৰ প্ৰতি প্ৰযোজ্য সেৱাৰ নিৰ্বন্ধন আৰু চৰ্ত্ত সমূহৰ সম্বন্ধত ;
- (ঘ) মিজো জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত আৰু পৰিষদ বিঘটন হোৱাৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বলবৎ হৈ থকা বিধি সমূহ, সক্ষম বিধান মণ্ডল বা আন কোনো সক্ষম প্ৰাধিকাৰীৰ দ্বাৰা পৰিৱৰ্ত্তন, নিৰসন বা সংশোধন নকৰা পৰ্য্যন্ত প্ৰশাসকে এই মৰ্মে নিৰসনৰ দ্বাৰা বা সংশোধনৰ দ্বাৰা কৰা কোনো অনুকূলন বা সালসলনি সাপেক্ষে প্ৰৱৰ্ত্তিত হৈ থাকিবলৈ দিয়াৰ সম্বন্ধত ;
- (ঙ) এনে আনুষংগিক, পাৰিণামিক আৰু অনুপূৰক বিষয় সমূহৰ সম্বন্ধত যিবিলাকনৈকি প্ৰশাসকে আৱশ্যকীয় বুলি বিবেচনা কৰে।

স্পষ্টীকৰণ — এই অনুসূচীৰ এই দফাত আৰু দফা ২০ খ ত “বিহিত তাৰিখ” পদে সেই তাৰিখক বুজাব যি তাৰিখে সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ শাসন অধিনিয়ম, ১৯৬৩ ৰ অধীনত আৰু তাৰ উপবন্ধ অনুসাৰে মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ বিধান সভা সম্যক ৰূপে গঠন কৰা হ'ব।

^২[২০ খ। মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সমূহ স্বায়ত্ত শাসিত জিলা হোৱা আৰু তাৰ পাৰিণামিক অন্তকালীন উপবন্ধ সমূহ — (১) এই অনুসূচীত যিকোনো কথা থকা সত্ত্বেও, —

১। সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ শাসন (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭১ (১৯৭১ ৰ ৮৩) ৰ ধাৰা ১৩ ৰ দ্বাৰা (২৯-৪-১৯৭২ ৰ পৰা) দফা ২০ ক-ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান ষষ্ঠ অনুসূচী (সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮৮ (১৯৮৮ ৰ ৬৭) ৰ ধাৰা ২ ৰ দ্বাৰা ত্ৰিপুরা আৰু মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰয়োগ কৰাত দফা ২০ খ-ৰ পিচত নিম্নলিখিত দফা অন্তঃস্থাপিত কৰা হৈছে, অৰ্থাৎ :-

“২০ খখ। ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা তেওঁৰ কৃত্যসমূহৰ নিৰ্বহণত স্ববিবেচনামূলক ক্ষমতা সমূহৰ প্ৰয়োগ - ৰাজ্যপালে, এই অনুসূচীৰ দফা ১ ৰ উপদফা (২) আৰু উপদফা (৩), দফা ২ ৰ উপদফা (১) আৰু উপদফা (৭), দফা ৩ ৰ উপদফা (৩) দফা ৫, দফা ৬ৰ উপদফা (১), দফা ৭ৰ উপদফা (২), দফা ৯ৰ উপদফা (৩) দফা ১৪ৰ উপদফা (১) দফা ১৫ৰ উপদফা (১) আৰু দফা ১৬ৰ উপদফা (১) আৰু উপদফা (২)ৰ অধীনত তেওঁৰ কৃত্য সমূহৰ নিৰ্বহণত মন্ত্ৰী পৰিষদৰ সৈতে আৰু যদি তেওঁ এইটো উচিত বিবেচনা কৰে, তেতিয়া সংশ্লিষ্ট জিলা পৰিষদ আৰু আঞ্চলিক পৰিষদৰ লগত পৰামৰ্শ কৰাৰ পিচত এনে কাৰ্য্য কৰিব যিটো তেওঁ স্ববিবেকানুসাৰে আৱশ্যক বিবেচনা কৰে।

যষ্ঠ অনুসূচী

(ক) মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰত বিহিত তাৰিখৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বিদ্যমান প্ৰত্যেকটো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চল সেই তাৰিখত আৰু সেই তাৰিখৰ পৰা সেই সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ একোখন স্বায়ত্ত শাসিত জিলা হ'ব (ইয়াৰ পিচত তৎস্থানীয় নতুন জিলা বুলি উল্লিখিত) আৰু তাৰ প্ৰশাসকে এক বা ততোধিক আদেশৰ দ্বাৰা নিৰ্দেশ দিব পাৰে যে এই অনুসূচীৰ দফা ২০ ত (সেই দফাত সংলগ্ন তালিকাৰ ভাগ ৩ ক অন্তৰ্গত কৰি) এনে পাৰিণামিক সংশোধন কৰা হ'ব যিবোলাক এই খণ্ডৰ উপবন্ধ সমূহ প্ৰভাৱী কৰিবলৈ আৱশ্যক হয় আৰু তাৰ পিচত উক্ত দফা আৰু উক্ত ভাগ- ৩ তদনুসাৰ সংশোধিত হোৱা বুলি গণ্য কৰা হ'ব।

(খ) মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰত বিহিত তাৰিখৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বিদ্যমান কোনো স্বায়ত্ত শাসিত অঞ্চলৰ প্ৰত্যেকখন আঞ্চলিক পৰিষদ (ইয়াৰ পিচত বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদ বুলি উল্লিখিত) সেই তাৰিখত আৰু সেই তাৰিখৰ পৰা আৰু তৎস্থানীয় নতুন জিলাখনৰ বাবে জিলা পৰিষদ এখন গঠন নকৰা পৰ্য্যন্ত সেই জিলাখনৰ জিলা পৰিষদ বুলি গণ্য কৰা হ'ব (ইয়াৰ পিচত তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদ বুলি উল্লিখিত)।

(২) কোনো বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ নিৰ্বাচিত বা মনোনীত প্ৰত্যেকজন সদস্য তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদলৈ নিৰ্বাচিত বা যথাস্থিতি, মনোনীত বুলি গণ্য কৰা হ'ব আৰু এই অনুসূচীৰ অধীনত তৎস্থানীয় নতুন জিলাখনৰ বাবে জিলা পৰিষদ এখন গঠিত নোহোৱা পৰ্য্যন্ত পদ ধাৰণ কৰি থাকিব।

(৩) তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা এই অনুসূচীৰ দফা ২ ৰ উপদফা (৭) আৰু দফা ৪ ৰ উপদফা (৪) ৰ অধীনত নিয়মাবলী প্ৰণয়ন নকৰা পৰ্য্যন্ত, উক্ত উপবন্ধ সমূহৰ অধীনত বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত আৰু বিহিত তাৰিখৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বলবৎ থকা নিয়মাবলী তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদৰ সম্বন্ধত এনে অনুকূলন বা সাল-সলনি সাপেক্ষে প্ৰভাৱী হ'ব যিবোলাকেনেকি মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্য ক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসকে তেনে নিয়মাবলীত কৰিব খোজে।

(৪) মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসকে এক বা ততোধিক আদেশৰ দ্বাৰা নিম্নোক্ত বিষয় সমূহৰ সকলোবোৰ বা যিকোনোটোৰ সম্বন্ধত উপবন্ধ কৰিব পাৰে, যেনে —

(ক) বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ বিভৱ, অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমূহ (যাৰ অন্তৰ্গত পৰিষদৰ দ্বাৰা সম্পাদিত কোনো সংবিদাৰ অধীনত থকা অধিকাৰ আৰু দায়িত্ব সমূহো হ'ব) সম্পূৰ্ণতঃ অথবা ভাগতঃ তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদলৈ হস্তান্তৰ কৰাৰ সম্বন্ধত;

(খ) বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদ পক্ষভুক্ত থকা কোনো বিধিক কাৰ্য্যবাহীত বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ পৰিৱৰ্ত্তে তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদক পক্ষভুক্ত কৰাৰ সম্বন্ধত ;

(গ) বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ কোনো কৰ্মচাৰীক তৎস্থানীয় নতুন জিলা পৰিষদলৈ স্থানান্তৰণ কৰা অথবা নতুন জিলা পৰিষদৰ দ্বাৰা পুনৰ্নিয়োজন কৰা, এনে স্থানান্তৰণ বা পুনৰ্নিয়োজনৰ পিচত এনে কৰ্মচাৰী সকলৰ প্ৰতি প্ৰযোজ্য সেৱাৰ নিৰ্বৰ্ত্তন আৰু চৰ্ত্ত সমূহৰ সম্বন্ধত ;

(ঘ) বিদ্যমান আঞ্চলিক পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত আৰু বিহিত তাৰিখৰ অব্যবহিত পূৰ্বে বলবৎ হৈ থকা কোনো বিধি সমূহ, সক্ষম বিধান মণ্ডল বা আনকোনো সক্ষম প্ৰাধিকাৰীৰ দ্বাৰা পৰিৱৰ্ত্তন, নিৰসন বা সংশোধন নকৰা পৰ্য্যন্ত প্ৰশাসকে এই মৰ্মে নিৰসনৰ দ্বাৰা বা সংশোধনৰ দ্বাৰা কৰা কোনো অনুকূলন বা সালসলনি সাপেক্ষে প্ৰৱৰ্ত্তিত হৈ থাকিবলৈ দিয়াৰ সম্বন্ধত ;

(ঙ) এনে আনুষংগিক, পাৰিণামিক আৰু অনুপূৰক বিষয় সমূহৰ সম্বন্ধত যি বিলাকেনেকি প্ৰশাসকে আৱশ্যকীয় বিবেচনা কৰে।

যষ্ঠ অনুসূচী

১ [২০ খ ক। কৃত্য নিৰ্বহনত ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা স্ববিবেচনামূলক ক্ষমতাবলীৰ প্ৰয়োগ — ৰাজ্যপালে এই অনুসূচীৰ দফা ১ ৰ উপদফা (২) আৰু (৩), উপদফা (১), (৬) প্ৰথম পৰস্তক বৰ্হিত্ব কৰি, উপদফা (৬ক) আৰু দফা ২ ৰ উপদফা (৭), দফা ৩ ৰ উপদফা (৩), দফা ৪ ৰ উপদফা ৪, দফা ৫, দফা ৬ ৰ উপদফা (১), দফা ৭ ৰ উপদফা (২), দফা ৮ ৰ উপদফা (৪), দফা ৯ ৰ উপদফা (৩), দফা ১০ ৰ উপদফা (৩), দফা ১৪ ৰ উপদফা (১), দফা ১৫ ৰ উপদফা (১) আৰু দফা ১৬ ৰ উপদফা (১) আৰু (২) ৰ অধীনত কৃত্য সমূহ নিৰ্বহন কৰোতে মন্ত্ৰী পৰিষদ আৰু যথাস্থিতি উদ্ভৰ কাছাৰ পাৰ্ৰ্বত্য স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদ বা কাৰ্বি আংলং স্বায়ত্ত শাসিত পৰিষদৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰাৰ পিচত তেওঁৰ স্ববিবেচনানুযায়ী প্ৰয়োজনীয় বুলি বিবেচনা কৰা তেনে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব।]

২০ গ। নিৰ্ব্বচন — এই সম্পৰ্কে কৰা হোৱা কোনো উপবন্ধ সাপেক্ষে এই অনুসূচীৰ উপবন্ধসমূহ মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগৰ বেলিকা এনেদৰে প্ৰভাৱী হ'ব —

(১) যেন ৰাজ্যৰ ৰাজ্যপাল আৰু চৰকাৰৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশে অনুচ্ছেদ ২৩৯ৰ অধীনত নিযুক্ত সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰশাসকৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশ বুজায়, ৰাজ্যৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশে ('ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰ' এই শব্দৰ ব্যতিৰেকে) মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশ বুজায় আৰু ৰাজ্য বিধান মণ্ডলৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশে মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ বিধান সভাৰ প্ৰতি থকা নিৰ্দেশ বুজায়;

(২) যেন —

(ক) দফা ৪ৰ উপদফা (৫)ত সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰৰ লগত পৰামৰ্শ কৰাৰ বাবে থকা উপবন্ধ লোপ কৰা হৈছে;

(খ) দফা ৬ ৰ উপদফা (২) ত থকা "যি পৰ্য্যন্ত ৰাজ্যখনৰ কাৰ্য্যপালিকা ক্ষমতা বিস্তৃত আছে" এই কথা খিনিৰ পৰিৱৰ্ত্তে "যিবিলাকৰ সম্বন্ধত মিজোৰাম সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰৰ বিধান সভাৰ বিধি প্ৰণয়ন ক্ষমতা আছে" এই কথাখিনি প্ৰতিস্থাপিত কৰা হৈছে।

(গ) দফা ১৩ ত থকা 'অনুচ্ছেদ ২০২ ৰ অধীনত' এই কথাখিনি লোপ কৰা হৈছে।]

২১। অনুসূচীৰ সংশোধন — (১) সংসদে সময়ে সময়ে বিধিৰ দ্বাৰা এই অনুসূচীৰ উপবন্ধ সমূহৰ যিকোনোটা সংযোজন, পৰিৱৰ্ত্তন বা নিৰসনৰ ৰূপত সংশোধন কৰিব পাৰে আৰু যেতিয়া এই অনুসূচী তেনেদৰে সংশোধিত হয় তেতিয়া এই সংবিধানত থকা অনুসূচীৰ প্ৰতি থকা কোনো নিৰ্দেশক এনেদৰে সংশোধিত এনে অনুসূচীৰ প্ৰতি এই নিৰ্দেশ বুলি অৰ্থ কৰা হ'ব।

(২) এই দফাৰ উপদফা (১) ত উল্লিখিত এনে কোনো বিধি, অনুচ্ছেদ ৩৬৮ ৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে এই সংবিধানৰ সংশোধন বুলি গণ্য কৰা নহ'ব।

সপ্তম অনুসূচী

[অনুচ্ছেদ ২৪৬]

সূচী - ১- সংঘ - সূচী

১। প্রতিবন্ধকৰ বাবে প্রস্তুতি আৰু যুদ্ধৰ সময়ত যুদ্ধৰ পৰিচালনাত আৰু যুদ্ধৰ সমাপ্তিৰ পিচত সফলতা পূৰ্বৰক সৈন্য বিনিয়োজনত সহায়ক হব পৰা এনে সকলো কাৰ্য্যক অন্তর্ভুক্ত কৰি ভাৰত আৰু ইয়াৰ প্ৰত্যেক ভাগৰ প্ৰতিবন্ধক।

২। নৌ, স্থল আৰু বিমান বাহিনী, সংঘৰ আন কোনো সশস্ত্ৰ বাহিনী।

৩। [২ ক। সংঘৰ কোনো সশস্ত্ৰ বাহিনীক বা সংঘৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন আন কোনো বাহিনী বা তাৰ কোনো কন্টিন্জেন্ট বা যুনিটক কোনো ৰাজ্যত অসামৰিক শক্তিক সহায় কৰিবলৈ অভিনিয়োজন ; এনে অভিনিয়োজনৰ কালত এনে বাহিনীৰ সদস্যসকলৰ ক্ষমতা, অধিকাৰিতা, বিশেষাধিকাৰ আৰু দায়িত্ব।

৩। সেনানিবাস অঞ্চল সমূহৰ পৰিসীমান, তেনে অঞ্চল সমূহত স্থানীয় স্বায়ত্ত শাসন, সেই অঞ্চল সমূহৰ ভিতৰত সেনা-নিবাস প্ৰাধিকাৰীৰ গঠন আৰু ক্ষমতা, আৰু তেনে অঞ্চল সমূহত (ঘৰ-ভাড়া নিয়ন্ত্ৰণকে ধৰি) নিবাস গৃহৰ বিনিয়ম।

৪। নৌ, স্থল আৰু বিমান বাহিনীৰ কাৰখানা।

৫। অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, আগুয়াস্ত্ৰ, গোলা-বাকুদ আৰু বিস্ফোৰক সমূহ।

৬। পৰমাণু শক্তি আৰু ইয়াৰ উৎপাদনৰ বাবে আৱশ্যকীয় খনিজ সম্পদ সমূহ।

৭। প্রতিবন্ধকৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে অথবা যুদ্ধ পৰিচালনাৰ বাবে সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা আৱশ্যকীয় বুলি ঘোষণা কৰা উদ্যোগ সমূহ।

৮। কেন্দ্ৰীয় গুপ্তবাহী আৰু অনুসন্ধান ব্যুৰো।

৯। প্ৰতিবন্ধক, বৈদেশিক বিষয় অথবা ভাৰতৰ সুৰক্ষা সম্বন্ধীয় কাৰণত নিবাৰক নিৰোধ, এনেদৰে নিৰুদ্ধ ব্যক্তিসকল।

১০। বৈদেশিক বিষয় সমূহ ; কোনো বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ লগত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সম্বন্ধ ঘটাব পৰা সকলো বিষয়।

১১। বাজনয়িক, কন্টিউলাৰ আৰু বেপাৰ সম্বন্ধীয় প্ৰতিনিধিত্ব।

১২। সংযুক্ত ৰাষ্ট্ৰসংঘ।

১৩। অন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় সন্মিলন, সংস্থা আৰু অন্যান্য নিকায় সমূহত ভাগ লোৱা আৰু তাত লোৱা সিদ্ধান্ত সমূহৰ কাৰ্য্যায়ন।

১৪। বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ লগত সন্ধি আৰু কৰাৰ সম্পাদন কৰা আৰু বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ লগত কৰা হোৱা সন্ধি, কৰাৰ আৰু অভিসময় সমূহৰ কাৰ্য্যায়ন।

১৫। যুদ্ধ আৰু শান্তি।

১৬। বৈদেশিক ক্ষেত্ৰাধিকাৰ।

১৭। নাগৰিকত্ব, দেশীয়কৰণ আৰু অন্যান্য দেশীয় ব্যক্তি সকল।

১৮। প্ৰত্যাৰ্পণ।

১৯। ভাৰতত প্ৰবেশ আৰু ভাৰতৰ পৰা উত্ৰপ্ৰবাস আৰু বহিষ্কাৰ ; পাৰ-পত্ৰ আৰু ভিচা।

২০। ভাৰতৰ বাহিবৰ স্থানলৈ তীৰ্থযাত্ৰা।

২১। মহা সমুদ্ৰ বা আকাশত সংঘটিত জলদস্যুতা আৰু অপৰাধ; ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ বিধিৰ বিৰুদ্ধে স্থল বা মহাসমুদ্ৰ বা আকাশত কৰা অপৰাধ সমূহ।

২২। ৰেল।

১। সংবিধান (দ্বাদশবিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত (৩-১-৭৭ তাং পৰা)।

সপ্তম অনুসূচী

- ২৩। সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধিৰ দ্বাৰা বা অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজপথ বুলি ঘোষিত ৰাজপথ সমূহ।
- ২৪। সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ৰাষ্ট্ৰীয় জলপথ বুলি ঘোষণা কৰা অন্তৰ্দেশীয় জলপথত যন্ত্ৰ-চালিত জলযান সন্দৰ্ভীয় পোত পৰিবহণ আৰু নৌ-পৰিবহণ ; তেনে জল পথবোৰৰ পথ-নিয়ম।
- ২৫। জোৱাৰ জলত পোত-পৰিবহণ আৰু নৌ-পৰিবহণক অন্তৰ্গত কৰি সমুদ্ৰ পোত পৰিবহণ আৰু নৌ-পৰিবহণ, বাণিজ্যিক পোতৰ শিক্ষা আৰু প্ৰশিক্ষণৰ ব্যৱস্থা আৰু ৰাজ্য সমূহ আৰু অন্যান্য অভিকৰণ সমূহে ব্যৱস্থা কৰা এনে শিক্ষাৰ আৰু প্ৰশিক্ষণৰ বিনিয়ম।
- ২৬। আলোক স্তম্ভ সমূহ-যাৰ অন্তৰ্গত আলোক পোত, আলোক সংকেট আৰু পোত পৰিবহণ আৰু বিমানৰ সুৰক্ষাৰ বাবে কৰা অন্যান্য ব্যৱস্থা সমূহো হব।
- ২৭। সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধি বা কোনো বৰ্তমান বিধিৰ দ্বাৰা বা অধীনত প্ৰধান বন্দৰ বুলি ঘোষিত বন্দৰ সমূহ-যাৰ অন্তৰ্গত সেই বন্দৰ সমূহৰ পৰিসীমান, আৰু তাৰ বন্দৰ প্ৰাধিকাৰী সমূহৰ গঠন আৰু ক্ষমতা সমূহো হব।
- ২৮। বন্দৰ নিৰোধন (কোৱাৰেটাইন) যাৰ অন্তৰ্গত তাৰ লগত সন্দৰ্ভিত চিকিৎসালয় সমূহো হব; নাৱিক আৰু সামুদ্ৰিক চিকিৎসালয় সমূহ।
- ২৯। বিমান পথ, বিমান আৰু বিমান পৰিবহণ, বিমান ঘাটৰ ব্যৱস্থা, বিমান যাতায়ত আৰু বিমান ঘাটৰ বিনিয়ম আৰু সংগঠন; বৈমানিক শিক্ষা আৰু প্ৰশিক্ষণৰ বাবে ব্যৱস্থা আৰু ৰাজ্য সমূহে আৰু অন্যান্য অভিকৰণ সমূহে ব্যৱস্থা কৰা এনে শিক্ষাৰ আৰু প্ৰশিক্ষণৰ বিনিয়ম।
- ৩০। বেলপথেৰে, সমুদ্ৰেৰে বা বিমানেৰে, অথবা যন্ত্ৰচালিত জল যানেৰে ৰাষ্ট্ৰীয় জলপথেৰে যাত্ৰী আৰু বয়-বস্তু বহন।
- ৩১। ডাক আৰু তাঁৰ, টেলিফোন, বেতাঁৰ, প্ৰসাৰণ আৰু তেনে ধৰণৰ আন যোগাযোগ ব্যৱস্থা।
- ৩২। সংঘৰ সম্পত্তি আৰু তাৰ পৰা পোৱা ৰাজস্ব, কিন্তু * * * * কোনো এখন ৰাজ্যত অৱস্থিত সম্পত্তিৰ সন্দৰ্ভত, সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা অন্যথা উপবন্ধিত নকৰা পৰ্য্যন্ত সেই ৰাজ্যৰ বিধান সাপেক্ষে।
- * * * * *
- ৩৪। দেশীয় ৰাজ্য সমূহৰ শাসক সকলৰ সম্পদাৰ বাবে প্ৰতিপালক অভিকৰণ।
- ৩৫। সংঘৰ ৰাষ্ট্ৰ-ধ্বংস।
- ৩৬। চলিত মুদ্ৰা, টকা নিৰ্মাণ আৰু বৈধমুদ্ৰা, বিদেশী মুদ্ৰা বিনিময়।
- ৩৭। বিদেশী ধ্বংস।
- ৩৮। ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংক।
- ৩৯। ডাকঘৰ সঞ্চয় বেংক।
- ৪০। ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা বা কোনো ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা আয়োজিত লটাৰী সমূহ।

১। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২৯ ধাৰা আৰু অনুসূচীৰ দ্বাৰা 'প্ৰথম অনুসূচীৰ ক ভাগত বা খ ভাগত বিনিৰ্দিষ্ট' এই কথাখিনি লোপ কৰা হৈছে।

২। উক্ত অধিনিয়মৰ ২৬ ধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰবিষ্টি ৩৩ লোপ কৰা হৈছে।

সপ্তম অনুসূচী

৪১। বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে বেপাৰ-বাণিজ্য, শুল্ক সীমান্তৰ সিপাৰে কৰা আমদানি আৰু ৰপ্তানি ; শুল্ক সীমান্তৰ পৰিনিশ্চয়।

৪২। অন্তৰাজ্যিক বেপাৰ-বাণিজ্য।

৪৩। বেংকিং, বীমা আৰু বিত্তীয় নিগমকে ধৰি কিন্তু সমবায় সমিতি সমূহক বাদ দি আন বেপেৰুৱা নিগম সমূহৰ নিগমন, বিনিয়মন আৰু পৰিসমাপন।

৪৪। একেখন ৰাজ্যতে সীমাবদ্ধ হৈ নথকা উদ্দেশ্যে হোৱা নিগম সমূহৰ নিগমন, বিনিয়মন আৰু পৰিসমাপন-লাগিলে সেইবোৰে বেপাৰ কৰকেই বা নকৰকেই কিন্তু বিশ্ববিদ্যালয় সমূহ ইয়াৰ অন্তৰ্গত নহব।

৪৫। বেংকিং।

৪৬। বিনিয়ম-পত্ৰ, চেক, বচন-পত্ৰ আৰু এনে ধৰণৰ অন্যান্য লেখ্য সমূহ।

৪৭। বীমা।

৪৮। ষ্টক একচেঞ্জ আৰু ভবিষ্যত বজাৰ।

৪৯। পেটেন্ট্‌চ, আৱিষ্কাৰ আৰু ডিজাইন সমূহ ; প্ৰতিলিপ্যাধিকাৰ, বেপাৰ-চিহ্ন আৰু পণ্যদ্রব্য-চিহ্ন।

৫০। ওজন আৰু মাপৰ মান স্থাপন।

৫১। ভাৰতৰ বাহিৰলৈ ৰপ্তানি হ'বলগীয়া বা এখন ৰাজ্যৰ পৰা আন এখনলৈ পৰিবহণ কৰিবলগীয়া বস্তুৰ গুণৰ মান স্থাপন।

৫২। উদ্যোগ সমূহ, যিবিলাকৰ নিয়ন্ত্ৰণ লোক স্বার্থৰ খাতিৰত সংঘৰ দ্বাৰা হোৱা সমীচীন বুলি সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত কৰে।

৫৩। তৈলক্ষেত্ৰ আৰু খনিজ তৈল সম্পদ সমূহৰ বিনিয়মন আৰু বিকাশ; পেট্ৰোলিয়াম আৰু পেট্ৰোলিয়াম উৎপাদন, সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা বিপদজনক ভাবে প্ৰজ্বালক বুলি ঘোষিত কৰা অন্যান্য তৰল পদাৰ্থ আৰু দ্ৰব্য।

৫৪। এনে সীমা পৰ্য্যন্ত খনিৰ বিনিয়মন আৰু খনিজ সম্পদৰ বিকাশ সাধন যি সীমা পৰ্য্যন্ত এনে বিনিয়মন আৰু বিকাশ সাধন লোক স্বার্থৰ খাতিৰত সংঘৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন হোৱাটো সমীচীন বুলি সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত কৰে।

৫৫। খনি আৰু তৈলক্ষেত্ৰ সমূহত শ্ৰমিক আৰু নিৰাপত্তাৰ বিনিয়মন।

৫৬। এনে সীমা পৰ্য্যন্ত অন্তৰাজ্যিক নদী আৰু নদী-উপত্যকা সমূহৰ বিনিয়মন আৰু বিকাশ সাধন যি সীমা পৰ্য্যন্ত এনে বিনিয়মন আৰু বিকাশ সাধন লোক স্বার্থৰ খাতিৰত সংঘৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন হোৱাটো সমীচীন বুলি সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত কৰে।

৫৭। ৰাজ্যক্ষেত্ৰাধীন জলভাগৰ বাহিৰত মাছ ধৰা আৰু মীনক্ষেত্ৰ।

৫৮। সংঘৰ অভিকৰণ সমূহৰ দ্বাৰা নিমখৰ উৎপাদন, সৰববাহ আৰু বিতৰণ, আন আন অভিকৰণৰ দ্বাৰা কৃত নিমখৰ উৎপাদন, সৰববাহ আৰু বিতৰণৰ বিনিয়মন আৰু নিয়ন্ত্ৰণ।

৫৯। আফিঙৰ খেতি, উৎপাদন আৰু ৰপ্তানিৰ বাবে বিক্ৰী।

৬০। প্ৰদৰ্শনীৰ বাবে চিনেমা ফিল্মৰ মঞ্জুৰী।

৬১। সংঘৰ অধীনস্থ কৰ্মচাৰী সকলৰ সম্বন্ধত হোৱা উদ্যোগিক বিবাদ।

সপ্তম অনুসূচী

৬২। এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিত ৰাষ্ট্ৰীয় পুস্তকালয়, ভাৰতীয় সংগ্ৰহালয়, সাম্ৰাজ্যিক যুদ্ধ-সংগ্ৰহালয়, ভিক্টোৰীয়া-স্মাৰক আৰু ভাৰতীয় যুদ্ধ-স্মাৰক নামে জ্ঞাত সংস্থা সমূহ আৰু ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা পূৰ্ণতঃ বা ভাগতঃ অৰ্থ-সাহায্য দিয়া আৰু সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা জাতীয় মহত্বপূৰ্ণ সংস্থা বুলি ঘোষিত কৰা তেনেকুৱা সংস্থাসমূহ।

৬৩। এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিত বেনাৰচ হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়, আলিগড় মুচলিম বিশ্ববিদ্যালয় আৰু [দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়] নামে জ্ঞাত সংস্থা সমূহ [অনুচ্ছেদ ৩৭১ (ঙ) ৰ অনুসৰণত স্থাপিত বিশ্ববিদ্যালয়] আৰু সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা জাতীয় মহত্বপূৰ্ণ সংস্থা বুলি ঘোষিত কৰা আন কোনো সংস্থা।

৬৪। ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা পূৰ্ণতঃ বা ভাগতঃ অৰ্থ সাহায্য দিয়া আৰু সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ৰাষ্ট্ৰীয় মহত্বপূৰ্ণ সংস্থা বুলি ঘোষিত কৰা বৈজ্ঞানিক বা কাৰিকৰী শিক্ষাৰ সংস্থা সমূহ।

৬৫। সংঘ অভিকৰণ আৰু সংস্থা সমূহ য'ত—

(ক) আৰক্ষী পদাধিকাৰী সকলৰ প্ৰশিক্ষণকে ধৰি বৃত্তিগত, ব্যৱসায়িক বা কাৰিকৰী প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয়; অথবা

(খ) বিশেষ অধ্যয়ন বা গৱেষণাৰ উন্নয়ন কৰা হয়; অথবা

(গ) অপৰাধৰ অনুসন্ধান বা অপৰাধ ধৰা পেলোৱাৰ বাবে বৈজ্ঞানিক বা কাৰিকৰী সাহায্য দিয়া হয়।

৬৬। উচ্চ-শিক্ষাৰ বা গৱেষণাৰ সংস্থা সমূহৰ আৰু বৈজ্ঞানিক আৰু কাৰিকৰী সংস্থা সমূহৰ সময়সূচী আৰু মান নিৰ্দ্ধাৰণ।

৬৭। [সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধিৰ দ্বাৰা বা তাৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰীয় মহত্বপূৰ্ণ বুলি ঘোষিত] প্ৰাচীন আৰু ঐতিহাসিক স্মৃতি স্তম্ভ আৰু অভিলেখ সমূহ আৰু পুৰাতাত্ত্বিক স্থান আৰু অৱশেষ সমূহ।

৬৮। ভাৰতৰ ভূৰীপ, ভূ-তাত্ত্বিক, উদ্ভিদ বিদ্যা বিষয়ক, প্ৰাণী বিদ্যা বিষয়ক আৰু নৃতত্ত্ব বিষয়ক ভাৰতৰ ভূৰীপ সমূহ, অন্তৰীক্ষ বিদ্যা সন্দৰ্ভীয় সংগঠন সমূহ।

৬৯। জনগণনা।

৭০। সংঘৰ লোক সেৱা সমূহ, সৰ্ব্বভাৰতীয় সেৱা সমূহ, সংঘৰ লোক সেৱা আয়োগ।

৭১। সংঘৰ অৱসৰ বেতন সমূহ, অৰ্থাৎ ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা বা ভাৰতৰ সঞ্চিত নিধিৰ পৰা দিবলগীয়া অৱসৰ বেতন সমূহ।

৭২। সংসদলৈ, ৰাজ্যসমূহৰ বিধান মণ্ডল সমূহলৈ আৰু ৰাষ্ট্ৰপতি আৰু উপ-ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পদলৈ নিৰ্বাচন সমূহ, নিৰ্বাচন আয়োগ।

৭৩। সংসদৰ সদস্য সকলৰ, ৰাজ্য সভাৰ সভাপতি আৰু উপসভাপতিৰ আৰু লোক সভাৰ অধ্যক্ষ আৰু উপাধ্যক্ষৰ বেতন আৰু ভাতা সমূহ।

১। সংবিধান (দ্বিত্বিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৩ ৰ বাৰা ৪ ৰ দ্বাৰা " আৰু দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়" ৰ বাবে (১-৭-১৯৭৪ ৰ পৰা) প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২৭ ধাৰাৰ দ্বাৰা "সংসদৰ দ্বাৰা বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত" কথাখিনিৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

সপ্তম অনুসূচী

৭৪। সংসদৰ প্ৰত্যেকটো সদনৰ, প্ৰত্যেক সদনৰ সদস্য সকলৰ আৰু সমিতি সমূহৰ ক্ষমতা, বিশেষাধিকাৰ আৰু উন্মুক্তি সমূহ, সংসদৰ সমিতি সমূহত বা সংসদৰ দ্বাৰা নিযুক্ত আয়োগৰ আগত সাক্ষ্য দিবলৈ বা দস্তাবেজ দাখিল কৰিবলৈ ব্যক্তি সকলৰ উপস্থিতি বাধ্য কৰোৱা।

৭৫। ৰাষ্ট্ৰপতি আৰু ৰাজ্যপাল সকলৰ উপলক্ষিসমূহ, ভাৰ্তাসমূহ, বিশেষাধিকাৰ সমূহ আৰু অনুপস্থিতি ছুটী সন্দৰ্ভীয় অধিকাৰ সমূহ, সংঘৰ মন্ত্ৰীসকলৰ বেতন আৰু ভাত্তা সমূহ; নিয়ন্ত্ৰক-মহালৈখা পৰীক্ষকৰ বেতন, ভাত্তা আৰু অনুপস্থিতি ছুটী সন্দৰ্ভীয় অধিকাৰ সমূহ আৰু অন্যান্য সেৱা-চৰ্ত্ত সমূহ।

৭৬। সংঘৰ আৰু ৰাজ্য বিলাকৰ হিচাপ পৰীক্ষা।

৭৭। উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ গঠন, সংগঠন, ক্ষেত্ৰাধিকাৰ আৰু ক্ষমতা (যাৰ অন্তৰ্গত সেই ন্যায়ালয়ক অৱমাননা কৰাও হ'ব) আৰু তাত লোৱা ফিঞ্জ; উচ্চতম ন্যায়ালয়ত ওকালতি কৰিবলৈ হক্দাৰ ব্যক্তি সকল।

৭৮। উচ্চ ন্যায়ালয় সমূহৰ পদাধিকাৰী আৰু সেৱক সকলৰ বাবে কৰা উপবন্ধৰ ব্যতিৰেকে উচ্চ ন্যায়ালয় সমূহৰ গঠন আৰু সংগঠন ^১ [যাৰ অন্তৰ্গত বন্ধও হ'ব]; উচ্চ ন্যায়ালয়ত ওকালতি কৰিবলৈ হক্দাৰ ব্যক্তিসকল।

^১ [৭৯। কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰ যিকোনো সংঘ ৰাজ্যক্ষেত্ৰলৈ সম্প্ৰসাৰিত কৰা বা তেনে কোনো ৰাজ্যক্ষেত্ৰ কোনো উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰৰ পৰা বহিৰ্ভূত কৰা।]

৮০। কোনো ৰাজ্যৰ আৰক্ষী বাহিনীৰ সদস্য সকলৰ ক্ষমতা আৰু ক্ষেত্ৰাধিকাৰ সেই ৰাজ্যৰ বহিৰ্ভূত কোনো অঞ্চললৈ সম্প্ৰসাৰণ, কিন্তু এখন ৰাজ্যৰ আৰক্ষী বাহিনীয়ে সেই ৰাজ্যৰ বহিৰ্ভূত কোনো অঞ্চলত সেই অঞ্চল অন্তৰ্ভুক্ত থকা ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰৰ সন্মতি বিনা তেওঁলোকৰ ক্ষমতা আৰু ক্ষেত্ৰাধিকাৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ সমৰ্থবান কৰি নহয়; যিকোনো ৰাজ্যৰ আৰক্ষী বাহিনীৰ সদস্যসকলৰ ক্ষমতা আৰু ক্ষেত্ৰাধিকাৰ সেই ৰাজ্যৰ বহিৰ্ভূত বেল পথ অঞ্চললৈ সম্প্ৰসাৰণ।

৮১। অন্তৰ্ভাৰ্জিক প্ৰৱৰ্ত্তন; অন্তৰ্ভাৰ্জিক নিৰ্বোধন।

৮২। কৃষিজাত আয়ৰ বাহিৰে আন আয়ৰ ওপৰত কৰ।

৮৩। ৰপ্তানি-শুল্কক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি সীমা শুল্ক সমূহ।

৮৪। ভাৰতত নিৰ্মিত বা উৎপাদিত ধপাত আৰু অন্যান্য বস্তুৰ ওপৰত উৎপাদন শুল্ক, যাৰ অন্তৰ্গত ———

(ক) মানৰ উপভোগৰ বাবে মদ্যসাবিক পানীয়;

(খ) আফিং, ভাং আৰু অন্যান্য নিদ্ৰাকৰ্ষক ভেযজ আৰু নিদ্ৰাকৰ্ষক দ্ৰব্য সমূহ নহ'ব,

কিন্তু মদ্যসাব অথবা এই প্ৰবিষ্টিৰ (খ) উপদফাত অন্তৰ্ভুক্ত যিকোনো পদাৰ্থ অন্তৰ্ভুক্ত থকা ঔষধীয় আৰু প্ৰসাবনীয় প্ৰস্তুতি ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত হ'ব।

৮৫। নিগম কৰ।

১। সংবিধান (পঞ্চদশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৬৩ ৰ ধাৰা ১২ ৰ দ্বাৰা (ভূতলক্ষী প্ৰভাৱেৰে) অন্তৰ্স্থাপিত।

২। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ধাৰা ২৯ আৰু অনুসূচীৰ দ্বাৰা প্ৰবিষ্টি ৭৯ ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

সপ্তম অনুসূচী

৮৬। ব্যক্তি সকলৰ আৰু কোম্পানী সমূহৰ কৃষি-ভূমিৰ বাহিৰে বিভিন্ন মূলধন মূল্যৰ ওপৰত কৰ; কোম্পানী সমূহৰ মূলধনৰ ওপৰত কৰ।

৮৭। কৃষি ভূমিৰ বাহিৰে অন্যান্য সম্পত্তিৰ সম্বন্ধত সম্পদা-শুল্ক।

৮৮। কৃষি ভূমিৰ বাহিৰে অন্যান্য সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰ সম্বন্ধীয় শুল্ক।

৮৯। বেল পথ, সমুদ্রপথ বা আকাশ পথেৰে কঢ়িওৱা বস্তু অথবা যাত্ৰীৰ ওপৰত সীমা কৰ, বেলৰ যাত্ৰী ভাড়া আৰু বস্তু ভাড়াৰ ওপৰত কৰ।

৯০। ষ্টক একচেঞ্জ আৰু ভৱিষ্যত বজাৰৰ লেন দেনৰ ওপৰত মুদ্ৰাংক শুল্কৰ বাহিৰে অন্য কৰ সমূহ।

৯১। বিনিময়-পত্ৰ, চেক, বচন-পত্ৰ, বহন-পত্ৰ, প্ৰত্যয়-পত্ৰ, বীমা-পলিচী, অংশ হস্তান্তৰণ, ডিবেঞ্চাৰ, প্ৰতি-পত্ৰ আৰু বচিদ সমূহৰ সম্বন্ধত মুদ্ৰাংক শুল্কৰ হাৰ।

৯২। বাতৰি কাকতৰ ক্ৰয় বা বিক্ৰয়ৰ ওপৰত আৰু তাত প্ৰকাশিত বিজ্ঞাপনৰ ওপৰত কৰ।

[৯২ ক। বাতৰি কাকতৰ বাহিৰে আন বস্তুৰ বিক্ৰয় বা ক্ৰয়ৰ ওপৰত কৰ যেতিয়ানেকি এনে বিক্ৰয় বা ক্ৰয় অন্তৰ্ভাজিক বেপাৰ বা বাণিজ্যৰ অনুক্ৰমত হয়।]

[৯২ খ। বস্তুৰ চালানৰ ওপৰত কৰ (লাগিলে সেই চালান যি চালান দিয়ে তেওঁলোকলৈকে পঠাওক বা আন কোনো ব্যক্তিলৈকে পঠাওক) যেতিয়ানেকি এনে চালান অন্তৰ্ভাজিক বেপাৰ বা বাণিজ্যৰ অনুক্ৰমত হয়।]

৯৩। এই সূচীত থকা যিকোনোটি বিষয়ৰ সম্বন্ধত থকা বিধিৰ বিৰুদ্ধে কৰা অপৰাধ সমূহ।

৯৪। এই সূচীত থকা যিকোনোটি বিষয়ৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে কৰা অনুসন্ধান, সৰ্বেক্ষণ আৰু পৰিসংখ্যা।

৯৫। এই সূচীত থকা বিষয় সমূহৰ যিকোনোটিৰ সম্বন্ধত উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ বাহিৰে, আন ন্যায়ালয় সমূহৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰ আৰু ক্ষমতা; নাৱধিকৰণ বিষয়ক ক্ষেত্ৰাধিকাৰ।

৯৬। এই সূচীত থকা বিষয় সমূহৰ যিকোনোটিৰ সম্বন্ধত দিবলগীয়া ফিড্ কিম্ব কোনো ন্যায়ালয়ত লোৱা ফিড্ ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়।

৯৭। সূচী - ২ বা সূচী - ৩ ৰ ক'তো উল্লেখ নকৰা যিকোনো কৰ সহ এই সূচীসমূহত প্ৰগণিত নোহোৱা আন যিকোনো বিষয়।

সূচী - ২- ৰাজ্য- সূচী

১। সাৰ্বজনিক ব্যৱস্থা (কিন্তু অসামৰিক প্ৰশাসনৰ সহায়ত্ৰৰ বাবে [সংঘৰ নৌ, স্থল বা বিমান বাহিনীৰ বা আন কোনো সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ অথবা সংঘৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন আন যিকোনো বাহিনীৰ বা তাৰ কোনো কণ্ট্ৰ'জেন্ট বা যুনিটৰ প্ৰয়োগ] অন্তৰ্গত নকৰাকৈ)।

১। সংবিধান (যষ্ঠ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২ ধাৰাৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত।

২। সংবিধান (যষ্ঠ চত্ৰবিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৮২ ৰ ধাৰা ৫ ৰ দ্বাৰা (২-২-১৯৮৩ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

৩। সংবিধান (দ্বাচত্ৰবিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা (৩-১-১৯৭৭ ৰ পৰা) কিছুমান শব্দৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

সপ্তম অনুসূচী

২। সূচী - ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ২ কৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে (বেল-আবক্ষী আৰু গাওঁ আবক্ষীকে ধৰি) আবক্ষী।]

৩। * * * * উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ পদাধিকাৰী আৰু সেৱক সকল; ভাড়া আৰু বাজখ ন্যায়ালয় সমূহৰ প্ৰক্ৰিয়া, উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ বাহিৰে আন সকলোবোৰ ন্যায়ালয়ত লোৱা ফিজ্ সমূহ।

৪। কাৰাগাৰ, সংশোধনাগাৰ, বষ্টেল সংস্থা সমূহ আৰু তদুপ আন সংস্থা সমূহ আৰু তাত নিৰুদ্ধ ব্যক্তিসকল; কাৰাগাৰ আৰু আন আন সংস্থা সমূহৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে আন ৰাজ্যৰ লগত বন্দোবস্ত।

৫। স্থানীয় শাসন, অৰ্থাৎ পৌৰ-নিগম, উন্নয়ন ন্যাস, জিলা-বোৰ্ড, খনি-বসতি প্ৰাধিকাৰী আৰু স্থানীয় স্বায়ত্ত-শাসন বা গ্ৰামা-প্ৰশাসনৰ বাবে অন্যান্য স্থানীয় প্ৰাধিকাৰী সমূহৰ গঠন আৰু ক্ষমতা সমূহ।

৬। জন-স্বাস্থ্য আৰু স্বাস্থ্য ৰক্ষা ব্যৱস্থা; চিকিৎসালয় আৰু ঔষধালয় সমূহ।

৭। ভাৰতৰ বাহিৰৰ স্থানলৈ যোৱা তীৰ্থযাত্ৰাৰ বাহিৰে অন্যান্য তীৰ্থযাত্ৰা সমূহ।

৮। মাদক পানীয়, অৰ্থাৎ মাদক পানীয়ৰ উৎপাদন, প্ৰস্তুতকৰণ, দখল, পৰিবহণ, ক্ৰয় আৰু বিক্ৰয়।

৯। অক্ষম আৰু নিয়োগৰ অযোগ্য সকলৰ সাহায্য।

১০। সমাধিভূমি আৰু সমাধিস্থান; শৱদাহ আৰু শ্মশান।

* * * *

১২। ৰাজ্যৰ দ্বাৰা নিয়ন্ত্ৰিত আৰু ৰাজ্যৰ পৰা অৰ্থ সাহায্য প্ৰাপ্ত পুথিভঁৰাল, সংগ্ৰহালয় আৰু অন্যান্য তেনেকুৱা সংস্থা সমূহ; * [সংসদত প্ৰণীত বিধিৰ দ্বাৰা বা বিধিৰ অধীনত] ৰাষ্ট্ৰীয় মহত্বপূৰ্ণ বুলি ঘোষিত বিলাকৰ বাহিৰে আন আন প্ৰাচীন আৰু ঐতিহাসিক স্মাৰক আৰু অভিলেখ সমূহ।

১৩। সংযোগ ব্যৱস্থা, অৰ্থাৎ সূচী - ১ ত বিনিৰ্দিষ্ট পথ, দলং, ফেৰীঘাট আৰু সংযোগৰ অন্যান্য উপায় সমূহ; পৌৰ ট্ৰামপথ; ৰজ্ জুপথ; অন্তৰ্দেশীয় জলপথৰ সম্বন্ধত সূচী - ১ আৰু সূচী - ৩ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে অন্তৰ্দেশীয় জলপথ আৰু সেই জলপথত যাতায়াত; যন্ত্ৰ-চালিত যানৰ বাহিৰে আন যান-বাহন সমূহ।

১৪। কৃষি শিক্ষা আৰু গৱেষণা, কীটৰ পৰা ৰক্ষা আৰু উদ্ভিদ ৰোগৰ পৰা নিৰাৰণক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি কৃষি।

১৫। পশু ৰংশৰ সংৰক্ষণ, ৰক্ষণাবেক্ষণ আৰু উন্নয়ন আৰু পশু-ৰোগৰ নিৰাৰণ; পশু চিকিৎসা প্ৰশিক্ষণ আৰু ব্যৱসায়।

১৬। পশু ফাটক সমূহ আৰু গৰু-ম'হ আদিৰ অনধিকাৰ প্ৰৱেশ নিৰাৰণ।

১৭। পানী, অৰ্থাৎ সূচী - ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৫৬ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে পানী সৰবৰাহ, জলসিঞ্চন আৰু নলা, নৰ্দমা আৰু বান্ধসমূহ, পানী সঞ্চয়ন আৰু জল-বিদ্যুৎ।

১। সংবিধান (দ্বাচত্ববিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা পূৰ্বৰ প্ৰবিষ্টি ২ ৰ পৰিবৰ্তে (৩-১-১৯৭৭ ৰ পৰা) প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। উক্ত অধিনিয়মৰ উক্ত ধাৰাৰ দ্বাৰা কিছুমান শব্দ লোপ কৰা হৈছে (৩-১-৭৭ তাংৰ পৰা)।

৩। সংবিধান (দ্বাচত্ববিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা (৩-১-১৯৭৭ ৰ পৰা) প্ৰবিষ্টি ১১, ১৯ আৰু ২০ লোপ কৰা হৈছে।

৪। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২৭ ধাৰাৰ দ্বাৰা "সংসদৰ দ্বাৰা বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত" এই কথাখিনিৰ পৰিবৰ্তে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

সপ্তম অনুসূচী

১৮। ভূমি, অৰ্থাৎ ভূমিত বা ভূমিৰ ওপৰত অধিকাৰ, জমিদাৰ আৰু প্ৰজাৰ সম্বন্ধ অন্তৰ্ভুক্ত কৰি ভূ-ধৃতি আৰু খাজনা সংগ্ৰহ; কৃষি-ভূমিৰ হস্তান্তৰণ আৰু অন্যসংক্ৰমণ, ভূমি-উন্নয়ন আৰু কৃষি ঋণ, উপনিবেশন।

১ * * *

২১। মীনমহল।

২২। সূচী-১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৩৪ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে প্ৰতিপালক অধিকাৰণ; ভাৰগ্ৰস্ত আৰু ক্ৰেকী সম্পদ।

২৩। সংঘৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনত বিনিয়মন আৰু উন্নয়ন সম্বন্ধে সূচী - ১ ত থকা উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে খনিৰ বিনিয়মন আৰু খনিজৰ উন্নয়ন।

২৪। সূচী - ১ ৰ [প্ৰবিষ্টি ৭ আৰু ৫২] ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে উদ্যোগ সমূহ।

২৫। গেছ আৰু গেছ-কাৰখানা সমূহ।

২৬। সূচী - ৩ ৰ প্ৰবিষ্টি ৩৩ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে ৰাজ্যখনৰ ভিতৰত বেপাৰ আৰু বাণিজ্য।

২৭। সূচী - ৩ ৰ প্ৰবিষ্টি ৩৩ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে বস্ত্ৰৰ উৎপাদন, সৰবৰাহ আৰু বিতৰণ।

২৮। বজাৰ আৰু মেলা সমূহ।

২ * * *

৩০। মহাজনী আৰু মহাজন; কৃষি-ঋণগ্ৰস্ততাৰ পৰা মুক্তি।

৩১। পাছশালা আৰু পাছশালাপাল।

৩২। সূচী - ১ ত বিনিৰ্দিষ্ট নিগম সমূহৰ বাদে আন নিগম সমূহৰ আৰু বিশ্ববিদ্যালয় সমূহৰ নিগমন, বিনিয়মন আৰু পৰিসমাপন; অনিগমিত বেপেকুৱা, সাহিত্যিক, বৈজ্ঞানিক, ধৰ্ম্মীয় আৰু আন আন সমিতি আৰু সংস্থা সমূহ; সমবায় সমিতি সমূহ।

৩৩। নাট্যশালা আৰু নাটকীয় অভিনয় সমূহ; সূচী - ১ ৰ প্ৰবিষ্টি ৬০ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে চল-চিত্ৰ, খেল-ধেমালি, মনোবঞ্জন আৰু আমোদ-প্ৰমোদ।

৩৪। পণ ৰখা আৰু জুৰাখেলা।

৩৫। ৰাজ্যত ন্যস্ত হোৱা বা ৰাজ্যৰ দখলত থকা কাৰখানা, ভূমি আৰু ভৱন সমূহ।

৩ * * *

৩৭। সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত কোনো বিধি সাপেক্ষে ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডললৈ নিৰ্বাচন।

৩৮। ৰাজ্যৰ বিধান মণ্ডলৰ সদস্য সকলৰ, বিধান সভাৰ অধ্যক্ষ আৰু উপাধ্যক্ষৰ আৰু যদি বিধান পৰিষদ থাকে তেনেহলে তাৰ সভাপতি আৰু উপসভাপতিৰ বেতন আৰু ভাত্তা।

১। সংবিধান (দ্বাচত্ববিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ দ্বাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা (৩-১-১৯৭৭ ৰ পৰা) প্ৰবিষ্টি নং ১১, ১৯ আৰু ২০ লোপ কৰা হৈছে।

২। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২৮ ধাৰাৰ দ্বাৰা 'প্ৰবিষ্টি ৫২' ৰ পৰিৱৰ্ত্তে প্ৰতি ঠাপিত।

৩। সংবিধান (সপ্তম সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২৬ ধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰবিষ্টি নং ৩৬ লোপ কৰা হৈছে।

সপ্তম অনুসূচী

৩৯। বিধান সভাৰ আৰু ইয়াৰ সদস্য সকলৰ আৰু সমিতি সমূহৰ, আৰু যদি বিধান পৰিষদ থাকে তেনেহলে সেই পৰিষদৰ আৰু তাৰ সদস্য সকলৰ আৰু সমিতি সমূহৰ ক্ষমতা বিশেষাধিকাৰ আৰু উন্মুক্তি সমূহ; ৰাজ্য বিধান মণ্ডলৰ সমিতি সমূহত সাংখ্য দিবলৈ বা দস্তাবেজ দাখিল কৰিবলৈ ব্যক্তি সকলৰ উপস্থিতি বাধা কৰোৱা।

৪০। ৰাজ্যৰ মন্ত্ৰীসকলৰ বেতন আৰু ভাত্তা।

৪১। ৰাজ্যৰ লোক সেৱা সমূহ; ৰাজ্যৰ লোক সেৱা আয়োগ।

৪২। ৰাজ্যৰ অৱসৰ বেতন, অৰ্থাৎ ৰাজ্যৰ দ্বাৰা বা ৰাজ্যৰ সঞ্চিত নিধিৰ পৰা দিবলগীয়া অৱসৰ বেতন সমূহ।

৪৩। ৰাজ্যৰ ৰাষ্ট্ৰ-স্বৰ্গ।

৪৪। মাটিৰ তলত পোৱা ধন-দৌলত।

৪৫। ৰাজ্যৰ নিৰ্দ্ধাৰণ আৰু সংগ্ৰহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি ভূ-ৰাজ্য, ভূ-অভিলেখ বক্ষা, ৰাজ্য আৰু অধিকাৰ-অভিলেখৰ প্ৰয়োজনৰ বাবে জৰীপ আৰু ৰাজ্যৰ অন্যসংক্ৰমণ।

৪৬। কৃষিজাত আয়ৰ ওপৰত কৰ।

৪৭। কৃষি-ভূমিৰ উত্তৰাধিকাৰ সম্পৰ্কত শুল্ক।

৪৮। কৃষি-ভূমিৰ সম্পৰ্কত সম্পদা শুল্ক।

৪৯। ভূমি আৰু ভৱনৰ ওপৰত কৰ।

৫০। খনিজ উন্নয়নৰ সন্দৰ্ভত সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা আৰোপ কৰা কোনো পৰিসীমা সাপেক্ষে খনিজ অধিকাৰৰ ওপৰত কৰ।

৫১। ৰাজ্যত প্ৰস্তুত বা উৎপাদিত নিম্নলিখিত বস্তুবোৰৰ ওপৰত উৎপাদন শুল্ক আৰু ভাৰতৰ অন্য ঠাইত প্ৰস্তুত বা উৎপাদিত অনুকূপ বস্তুবোৰৰ ওপৰত সেই একেহাৰত বা তাতকৈ কম হাৰত প্ৰতিশুল্ক :-

(ক) মানৱ উপভোগৰ বাবে মদ্যসাৰিক পানীয়;

(খ) আফিং, ভাং, আৰু অন্যান্য নিদ্ৰাকৰ্ষক ভেজাজ আৰু নিদ্ৰাকৰ্ষক দ্ৰব্য সমূহ;

কিন্তু মদ্যসাৰ অথবা এই প্ৰবিষ্টিৰ (খ) উপদক্ষাত অন্তৰ্ভুক্ত যিকোনো পদাৰ্থ অন্তৰ্বিষ্ট ঔষধীয় আৰু প্ৰসাধনীয় প্ৰস্তুতি ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহব।

৫২। কোনো স্থানীয় অঞ্চললৈ উপভোগ, ব্যৱহাৰ বা বিক্ৰয়ৰ বাবে অহা বস্তুৰ প্ৰবেশৰ ওপৰত কৰ।

৫৩। বিজুলী শক্তিৰ উপভোগ বা বিক্ৰয়ৰ ওপৰত কৰ।

[৫৪। সূচী- ১ ৰ প্ৰবিষ্টি '৯২ - ক'ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে, বাতৰি কাকতৰ বাহিৰে আন বস্তুৰ বিক্ৰয় বা ক্ৰয়ৰ ওপৰত কৰ।]

৫৫। বাতৰি কাকতত প্ৰকাশিত বিজ্ঞাপন [আৰু আকাশ-বাণী বা দূৰদৰ্শনৰ দ্বাৰা প্ৰসাৰিত বিজ্ঞাপনৰ] বাহিৰে আন বিজ্ঞাপনৰ ওপৰত কৰ।

১। সংবিধান (ষষ্ঠ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৬ ৰ ২ ধাৰাৰ দ্বাৰা মূল প্ৰবিষ্টি ৫৪ ৰ পৰিৱৰ্ত্তে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান (দ্বাচত্ববিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা (৩-১-১৯৭৭ ৰ পৰা) অন্তঃস্থাপিত।

সপ্তম অনুসূচী

- ৫৬। ৰাস্তাৰে বা অন্তৰ্দেশীয় জলপথেৰে কঢ়িওৱা বস্তু আৰু যাত্ৰীৰ ওপৰত কৰ।
- ৫৭। সূচী -৩ ৰ প্ৰবিষ্টি ৩৫ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে, ট্ৰামকাৰক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি ৰাস্তাৰ ওপৰত চলোৱাৰ উপযোগী যান-বাহনৰ ওপৰত কৰ-লাগিলে তেনে যান-বাহন যন্ত্ৰ-চালিত হওকেই বা নহওকেই।
- ৫৮। জম্বু আৰু নৌকাৰ ওপৰত কৰ।
- ৫৯। পথ কৰ।
- ৬০। বৃত্তি, বেপাৰ, আঙ্গীৰিকা আৰু নিযুক্তিৰ ওপৰত কৰ।
- ৬১। জনমূৰি কৰ।
- ৬২। মানোৰঞ্জন, আমোদ-প্ৰমোদ, পণ বখা আৰু জুৱাখেলাকে ধৰি বিলাসিতাৰ ওপৰত কৰ।
- ৬৩। মুদ্ৰাংক গুৰুৰ সম্পৰ্কত সূচী-১ৰ উপবন্ধ সমূহত বিনিৰ্দিষ্ট দস্তাবেজ বিলাকৰ বাহিৰে আন দস্তাবেজৰ সন্দৰ্ভত মুদ্ৰাংক গুৰুৰ নিৰিখ।
- ৬৪। এই সূচীৰ বিষয় সমূহৰ যিকোনোটাৰ সন্দৰ্ভত, থকা বিধিৰ বিৰুদ্ধে কৰা অপৰাধসমূহ।
- ৬৫। এই সূচীৰ বিষয় সমূহৰ যিকোনোটাৰ সন্দৰ্ভত, উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ বাদে আন ন্যায়ালয় সমূহৰ ক্ষেত্ৰাধিকাৰ আৰু ক্ষমতা সমূহ।
- ৬৬। যিকোনো ন্যায়ালয়ত লোৱা ফিৰুৰ বাহিৰে, এই সূচীৰ বিষয় সমূহৰ যিকোনোটাৰ সন্দৰ্ভত লোৱা ফিৰু।

সূচী - ৩ সমবৰ্তী সূচী

- ১। দণ্ডবিধি, - এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিত ভাৰতীয় দণ্ড সংহিতাৰ অন্তৰ্ভুক্ত সকলো বিষয়কে ধৰি, কিন্তু সূচী - ১ আৰু সূচী - ২ বিষয় সমূহৰ যিকোনোটাৰ সন্দৰ্ভত থকা বিধিৰ বিৰুদ্ধে কৰা অপৰাধসমূহৰ বাদে, আৰু অসামৰিক প্ৰশাসনৰ সাহায্যৰ অৰ্থে নৌ, স্থল বা বিমান বাহিনীৰ অথবা আন কোনো সশস্ত্ৰ বাহিনীৰ প্ৰয়োগৰ বাদে।
- ২। দণ্ড প্ৰক্ৰিয়া - এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিত দণ্ড-প্ৰক্ৰিয়া সংহিতাৰ অন্তৰ্ভুক্ত সকলো বিষয়কে ধৰি।
- ৩। কোনো ৰাজ্যৰ সুবক্ষাৰ লগত, সাৰ্বজনিক ব্যৱস্থা অটুট ৰখাৰ লগত, অথবা সমাজৰ বাবে আৱশ্যকীয় সৰবৰাহ আৰু সেৱা সমূহ অটুট ৰখাৰ লগত সংযুক্ত কাৰণ সমূহৰ বাবে কৰা নিৰাৰক-নিৰোধ, এনেদৰে নিৰুদ্ধ ব্যক্তিসকল।
- ৪। কয়দী, অভিযুক্ত ব্যক্তিসকল আৰু এই সূচীৰ প্ৰবিষ্টি ৩-ত বিনিৰ্দিষ্ট কাৰণ সমূহৰ বাবে নিৰাৰক নিৰুদ্ধ হোৱা ব্যক্তি সকলক এখন ৰাজ্যৰ পৰা আন এখন ৰাজ্যলৈ আতৰোৱা।
- ৫। বিবাহ আৰু বিবাহ-বিচ্ছেদ ; শিশু আৰু অপ্ৰাপ্তবয়স্ক সকল ; দণ্ডক; ইচ্ছাপত্ৰ সমূহ, ইচ্ছাপত্ৰবিহীনতা আৰু উত্তৰাধিকাৰ ; অবিভক্ত পৰিয়াল আৰু বিভাজন ; এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভণিৰ অব্যৱহিত পূৰ্বে যিবোৰ ন্যায়িক কাৰ্য্যবাহীৰ পক্ষসমূহ তেওঁলোকৰ ব্যক্তিগত বিধিৰ অধীনস্থ আছিল তেনে সকলোবোৰ বিষয়।
- ৬। কৃষি-ভূমিৰ বাহিৰে আন সম্পত্তিৰ হস্তান্তৰণ; দলিল আৰু দস্তাবেজবোৰৰ পঞ্জীয়ন।

সপ্তম অনুসূচী

৭। সংবিদা সমূহ, ভাগীদাৰী; অভিকৰণ, পৰিবহণ সংবিদা, আৰু অন্যান্য বিশেষ ধৰণৰ সংবিদা সমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি, কিন্তু কৃষি-ভূমি সম্পৰ্কীয় সংবিদা সমূহৰ বাবে।

৮। অভিযোজ্য দোষ।

৯। দেউলীয়া আৰু শোধ অক্ষমতা।

১০। ন্যাস আৰু ন্যাসী।

১১। মহা প্ৰশাসক আৰু চৰকাৰী ন্যাসী।

১২। [১১ক। ন্যায় প্ৰশাসন; উচ্চতম ন্যায়ালয় আৰু উচ্চন্যায়ালয়ৰ বাহিৰে আন সকলোবোৰ ন্যায়ালয়ৰ গঠন আৰু সংগঠন।]

১২। সাক্ষ্য আৰু শপত; বিধি সমূহৰ, চৰকাৰী কাৰ্যসমূহৰ আৰু অভিলেখবোৰৰ আৰু ন্যায়িক কাৰ্যবাহী সমূহৰ স্বীকৃতি।

১৩। এই সংবিধানৰ প্ৰাৰম্ভিক চিভিল প্ৰক্ৰিয়া সংহিতাত অন্তৰ্ভুক্ত সকলো বিষয়কে ধৰি চিভিল প্ৰক্ৰিয়া, পৰিসীমা আৰু মধ্যস্থতা।

১৪। ন্যায়ালয় অৱমাননা, কিন্তু উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ অৱমাননা ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়।

১৫। আহিণ্ডণ, যাযাবৰ আৰু প্ৰব্ৰজনকাৰী জনজাতি সমূহ।

১৬। উন্মাদতা আৰু মানসিক বিকলতা, যাৰ অন্তৰ্গত উন্মাদ আৰু মানসিক বিকল সকলক বধা অথবা চিকিৎসা কৰা স্থান সমূহো হব।

১৭। পশুৰ প্ৰতি নিষ্ঠুৰতা নিৰাৰণ।

১৮। [১৭ ক। বন।

১৭ খ। বন্য জীৱ-জন্তু আৰু পক্ষীৰ সংৰক্ষণ।]

১৮। খাদ্যদ্ৰব্য আৰু আন বস্তুৰ অপমিশ্ৰণ।

১৯। আফিণ্ডৰ সন্দৰ্ভত সূচী-১ৰ প্ৰবিষ্টি ৫৯ ত থকা উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে ভেৰজ আৰু বিষ।

২০। আৰ্থিক আৰু সামাজিক যোতনা।

২১। [২০ ক। জনসংখ্যা নিয়ন্ত্ৰণ আৰু পৰিয়াল পৰিকল্পনা।]

২১। বাণিজ্যিক আৰু উদ্যোগিক একাধিপত্য, সমিবন্ধন আৰু ন্যাস সমূহ।

২২। ট্ৰেড ইউনিয়ন সমূহ; উদ্যোগিক আৰু শ্ৰম বিবাদ সমূহ।

২৩। সামাজিক নিৰাপত্তা আৰু সামাজিক বীমা; নিয়োগ আৰু নিবনুৱা।

২৪। কামৰ চৰ্ত সমূহ; ভঁৰিয়া-নিবি, নিয়োজকৰ দায়িত্ব, কৰ্মীসকলৰ ক্ষতিপূৰণ, অসমৰ্থতা আৰু বাৰ্দ্ধক্য অৱসৰ বেতন আৰু প্ৰসূতি-সুবিধাক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি শ্ৰম-কল্যাণ।

২৫। [২৫। সূচী-১ৰ প্ৰবিষ্টি ৬৩, ৬৪, ৬৫ আৰু ৬৬ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে কাৰিকৰী শিক্ষা, চিকিৎসা বিজ্ঞান শিক্ষা আৰু বিশ্ববিদ্যালয় সমূহক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি শিক্ষা; শ্ৰমিক সকলৰ ব্যৱসায়িক আৰু কাৰিকৰী প্ৰশিক্ষণ।]

১। সংবিধান (দ্বাচত্বাবিংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ দ্বাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা অন্তৰ্স্থাপিত (৩-১-৭৭ তাংৰ পৰা)।

২। উক্ত অধিনিয়মৰ উক্ত ধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰবিষ্টি ২৫ ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত (৩-১-৭৭ তাংৰ পৰা)।

সপ্তম অনুসূচী

২৬। বিধি-বৃত্তি, চিকিৎসা-বৃত্তি আৰু অন্যান্য বৃত্তি সমূহ।

২৭। ভাৰত আৰু পাকিস্তান ডমিনিয়াম গঠন হোৱাৰ কাৰণ বশতঃ মূল বাসস্থানৰ পৰা স্থানচ্যুত হোৱা ব্যক্তি সকলৰ বাবে সাহায্য আৰু পুনৰবসতি।

২৮। দান আৰু দাতব্য প্রতিষ্ঠান সমূহ, দাতব্য আৰু ধৰ্ম্মীয় ধৰ্ম্মস্থ সমূহ আৰু ধৰ্ম্মীয় প্রতিষ্ঠান সমূহ।

২৯। মানুহ, পশু আৰু উদ্ভিদ আক্ৰান্ত হোৱা সংক্ৰামক বা সৌচৰ্য্য ব্যাধি সমূহ আৰু কীট এখন বাজাৰ পৰা আন এখনলৈ বিয়পাৰ পৰা নিৰাৰণ।

৩০। জন্ম-মৃত্যুৰ পঞ্জীয়নক অন্তৰ্ভুক্ত কৰি জীৱন সন্দৰ্ভীয় পৰিসংখ্যা সমূহ।

৩১। সংসদৰ দ্বাৰা প্ৰণীত বিধি বা বিদ্যমান বিধিৰ দ্বাৰা বা অধীনত প্ৰধান বন্দৰ বুলি ঘোষিত বন্দৰ সমূহৰ বাহিৰে আন বন্দৰ সমূহ।

৩২। ৰাষ্ট্ৰীয়-জলপথৰ সন্দৰ্ভত সূচী - ১ ৰ উপবন্ধ সমূহৰ সাপেক্ষে, অন্তৰ্দেশীয় জল পথত যন্ত্ৰ চালিত জল যান সন্দৰ্ভীয় নৌ-বহন আৰু নৌ-পৰিবহণ, তেনে জলপথ সমূহত চলাচলৰ নিয়ম আৰু অন্তৰ্দেশীয় জলপথত যাত্ৰী আৰু বস্তু কঢ়িওৱা।

১ [৩৩। নিম্নোক্ত বিলাকৰ বেপাৰ আৰু বাণিজ্য আৰু তাৰ উৎপাদন, সৰবৰাহ আৰু বিতৰণ-

(ক) যি উদ্যোগৰ নিয়ন্ত্ৰণ জন স্বার্থৰ বাবে সংঘৰ দ্বাৰা হোৱাটো সমীচীন বুলি সংসদে বিধিৰ দ্বাৰা ঘোষিত কৰে, তেনে কোনো উদ্যোগৰ উৎপাদন সমূহৰ; আৰু তেনে উৎপাদন হিচাপে তেনে ধৰণৰ আমদানি কৰা বস্তুৰ;

(খ) খাদ্য তেলৰ গুটি আৰু তেলকে ধৰি খাদ্য দ্ৰব্য সমূহৰ;

(গ) খলিহৈ আৰু অন্যান্য ঘনীভূত দ্ৰব্যকে ধৰি জন্তুৰ শুকান খাদ্যৰ;

(ঘ) কেঁচা কপাহৰ-লাগিলে ধুনাই হওক বা নুধুনাই হওক, আৰু কপাহ গুটিৰ; আৰু

(ঙ) কেঁচা মৰাপাটৰ।]

২ [৩৩ ক। মান স্থাপনক অন্তৰ্ভুক্ত নকৰাকৈ ওজন আৰু মাপ।]

৩৪। মূল্য-নিয়ন্ত্ৰণ।

৩৫। যন্ত্ৰচালিত যান সমূহ-যাৰ অন্তৰ্গত তেনে যানসমূহৰ ওপৰত কৰ লগোৱাৰ নীতিও হ'ব।

৩৬। কাৰখানা সমূহ।

৩৭। বয়লাৰ সমূহ।

৩৮। বিদ্যুৎ।

১। সংবিধান (তৃতীয় সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৫৪ ৰ ২ ধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰবিষ্টি ৩৩ ৰ বাবে প্ৰতিষ্ঠাপিত।

২। সংবিধান (দ্বাদশবাংশ সংশোধন) অধিনিয়ম, ১৯৭৬ ৰ ধাৰা ৫৭ ৰ দ্বাৰা অন্তঃস্থাপিত (৩-১-৭৭ তাংৰ পৰা)।

